

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ**

**magisterské prezenční studium
2008–2011**

Alice Janstová

Vzdělávací aktivity v rodinných a mateřských centrech

Educational activities in family and maternity centers

**DIPLOMOVÁ PRÁCE
Praha 2011**

Vedoucí práce: PhDr. Martin Kopecký, PhD.

P r o h l a š u j i ,

že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracovala zcela samostatně a uvádím v ní všechny použité prameny a literaturu.

25. dubna 2011, Alice Janstová

OBSAH	
Resumé.....	5
Summary.....	6
0 ÚVOD.....	7
1 MATEŘSTVÍ A OTCOVSTVÍ V MODERNÍ DOBĚ.....	9
1.1 Mateřství mezi tradicí a modernitou.....	9
1.2 Reflexe role otce ve společnosti.....	13
1.3 Alternativní životní styl a rodinná a mateřská centra... 	16
2 RODINNÁ A MATEŘSKÁ CENTRA.....	18
2.1 Historie mateřských a rodinných center v Německu....	18
2.1.1 Projekt iniciování MC v nových spolkových zemích	
SRN po roce '89.....	21
2.2 Historie mateřských a rodinných center v ČR.....	24
2.2.1 Síť mateřských center v České republice o.s.....	25
2.3 Zakládání RC/MC v ČR.....	28
3 Role rodinných a mateřských center.....	30
3.1 Funkce rodinných a mateřských center pro rodiče.....	30
3.1.1 Proč ženy ne-chodí do RC/MC.....	33
3.1.2 Sociální izolace a funkce RC/MC.....	36
3.2 Funkce rodinných a mateřských center pro děti.....	38
3.3 Druhy rodinných a mateřských center.....	39
3.3.1 Dělení podle názvu centra.....	40
3.3.2 Dělení podle formální organizace centra.....	43
3.3.3 Dělení podle zaměření centra.....	45
4 VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY V RODINNÝCH A MATEŘSKÝCH	
CENTRECH.....	47

4.1 Vzdělávací aktivity Sítě mateřských center v České republice o.s.....	48
4.2 Projekty Ligy otevřených mužů ve spolupráci se Sítí mateřských center.....	51
4.3 Rodinné centrum A centrum.....	53
4.4. Dětské kluby Karlík a Osmík pod MČ Praha 8.....	59
4.5. Mateřské centrum Pecička.....	63
4.5.1 Historie CID.....	63
4.5.2 Současnost CID.....	65
4.5.3 Specifika MC Pecičky.....	65
4.5.4 Vzdělávací a jiné aktivity CID.....	67
4.6 Mateřské a otcovské centrum rodinného a kulturního centra Nová Trojka.....	69
4.6.1 Historie.....	69
4.6.2 Současnost.....	71
4.6.3 Vzdělávací a jiné aktivity Nové Trojky.....	73
4.7 Shrnutí vzdělávacích aktivit v RC/MC a interpretace dílčích výsledků výzkumu Sítě MC	75
5 ZÁVĚR.....	79
SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....	83
BIBLIOGRAFIE.....	91
Příloha A.....	92
Příloha B.....	94
Příloha C.....	98

Resumé

Diplomová práce „Vzdělávací aktivity v rodinných a mateřských centrech“ pojednává o problematice rodinných a mateřských center v České republice. Práce nahlíží na změny v rolích mateřství a otcovství, následovně je dává do kontextu s funkcemi rodinných a mateřských center. Nastíněno je možné třídění center. Pohled do historie je věnován rodinným a mateřským centrům v České republice a v Německu, odkud koncept pochází.

Velká část práce se věnuje vzdělávacím aktivitám v rodinných a mateřských centrech. Jsou představeny vzdělávací aktivity Síť mateřských center a Ligy otevřených mužů ve spolupráci s rodinnými a mateřskými centry. Blíže jsou popsána čtyři pražská centra (A centrum, Nová Trojka, Mateřské centrum Pecička a Dětské kluby Městské části Praha 8), která mají rozdílnou historii, formální organizaci i zaměření. Rozdílný přístup ke vzdělávacím aktivitám v těchto centrech je dán do kontextů s dalšími činiteli a také celkovým vývojem rodinných a mateřských center u nás.

Summary

The thesis „Educational Activities in Family and Maternity Centers“ discusses family and maternity centers in Czech republic. The work explores the changes in the roles of motherhood and fatherhood and puts them into the context of the functions of family and maternity centers. In the thesis is explained possible sorting of centers and history of family and maternity centers in Czech republic and Germany, where the concept originated.

A great deal of the thesis is devoted to educational activities in family and maternity centers. Presented are educational activities of Síť mateřských center (Network of maternity centers in Czech republic) and Ligy otevřených mužů (Open men's league) in collaboration with family and maternity centers. Closer is described four Prague center (A centrum, Nová Trojka, Pecička and Children clubs Karlík and Osmík), which have a different history, formal organization and preoccupation. Differences in educational activities in these centers are put into context with other facts and the development of family and maternity centers in Czech republic.

0 ÚVOD

Rodinná a mateřská centra jsou v ČR stále rozšířenější a mají důležitou funkci pro rodiče s nejmenšími dětmi, nepřímo i pro celou společnost. Rodinná a mateřská centra (dále RC/MC) zprostředkovávají různé vzdělávací aktivity, které bylo cílem této práce přiblížit a zmapovat. Záměrem bylo také ukázat kořeny, vývoj, směřování a trendy RC/MC na některých příkladech. Protože problematika RC/MC je velmi různorodá a obsáhlá, bylo cílem práce také přiblížit RC/MC jako taková, popsat jejich funkce pro rodiče, děti i společnost a zmapovat situaci a druhy mateřských a rodinných center u nás.

V první kapitole jsou nastíněny změny, které se v institucích mateřství a otcovství v poslední době udály. Je popsána tendence žen odkládat mateřství na pozdější dobu, nejistota ve způsobu trávení rodičovské dovolené, celková nejistota v mateřství a náročnost rodičovské dovolené. Část kapitoly se věnuje i mužům, jsou nahlíženy změny v roli otce v nedávné době a ty, které probíhají nyní nebo pravděpodobně budou v blízké budoucnosti. Jmenovány jsou klady a zápory současného stavu, kdy na rodičovskou dovolenou nastupují téměř jen ženy, včetně srovnání s jinými státy. První kapitola krátce představí také tzv. alternativní životní styl, který je se vznikem a šířením RC/MC u nás spojen.

V kapitole druhé jsou podrobněji RC/MC představeny. Je zde nastíněna historie RC/MC v Německu, odkud koncept pochází, a také vývoj RC/MC v České republice. Pozornost je věnována Síti mateřských center o.s., což je organizace, pod kterou se mohou RC/MC u nás sdružovat. Také je zde nastíněn postup při zakládání nového RC/MC.

Třetí kapitola pojednává o rolích RC/MC z různých pohledů. Nahlíží na funkce center pro rodiče, pro děti a pro společnost. Z funkcí center pro rodiče podrobněji nahlíží na problematiku sociální izolace matek s malými dětmi a jakou roli zde mohou hrát RC/MC, a na důvody, proč matky RC/MC nenavštěvují nebo naopak navštěvují. V této kapitole je nastíněno také možné třídění RC/MC podle jména, formální organizace a zaměření centra.

Čtvrtá kapitola již pojednává o samotných vzdělávacích aktivitách v RC/MC. Byla zde zvolena forma příkladů, kde jsou pak jednotlivá centra nebo spolupracující organizace center blíže představeny a popsány jejich vzdělávací aktivity. Najdeme zde Síť MC, jako zastřešující organizace pro větší část center, Ligu otevřených mužů jako organizaci spolupracující s RC/MC, alternativně zaměřené A centrum, dětské kluby pod Prahou 8, sociálně zaměřené mateřské centrum Pecička a rozsáhlé centrum Nová Trojka, které se vzdělávacím aktivitám hojně věnuje. Na závěr následuje shrnutí poznatků z těchto příkladů.

Podklady pro napsání diplomové práce byly čerpány z různorodých pramenů. V ČR není situace rodinných a mateřských center v odborné literatuře zmapována, k dispozici byla spíše literatura, která se zabývá problematikou mateřství a rodičovství obecně nebo praktické příručky pro matky na rodičovské dovolené (např. Doležalová, 1998). Bylo tedy čerpáno z německých pramenů, které se přímo problematikou RC/MC zabývají (např. Helbrech-Jordan et al, 1996; Kortendiek, 2008). Nejcennější informace byly však získány přímo z osobních rozhovorů představitelk některých pražských center nebo organizací (Síť MC, MC Pecička, Dětské kluby Karlík a Osmík, RC Nová Trojka).

1 MATEŘSTVÍ A OTCOVSTVÍ V MODERNÍ DOBĚ

Rodičovství můžeme vnímat jako vztah rodič-dítě (ale také rodič-rodič) nebo jako sociálně definovaný status (Kortendiek, 2008). Rodičovství obsahuje pojmy mateřství a otcovství, jejichž sociálně definovaný status se v posledních desetiletích v České republice (ale i celosvětově) velmi vyvíjí.

1.1 Mateřství mezi tradicí a modernitou

Na kraji 90.let popisuje sociolog Ivo Možný jako běžný postup zakládání rodiny takto: Mladý člověk začíná kolem 17tého roku sexuální život a hledá toho pravého. Jak v něm roste pocit, že ho našel, sexuální život se stává pravidelnějším a plynule klesá ochrana proti početí. Jakmile dívka otěhotní, pár uzavírá sňatek (Možný, 1990). Česká republika měla v rámci Evropy v té době jednu z největších porodností u žen mezi osmnáctým a dvacátým rokem života a zároveň jeden z nejnižších podílů nemanželských dětí. Posléze Možný předvídal, že naopak v prvních dvaceti letech 21. století nebudou mladí lidé do rodičovství tolik spěchat (Možný, 1990). Dnes už víme, že se skutečně nemýlil. Za posledních dvacet let se tak stabilizovala nová instituce – nesezdané či sezdané soužití odkládající rodičovství. Pro zajímavost je možné nahlédnout do Přílohy B, Tabulka 1, kde je zobrazena závislost věku prvorodiček na jejich ročníku narození.

Důvody vývoje věku prvorodiček mohou být různé: socioekonomické změny, které dávají větší možnosti volby v životní dráze, tendence využít možnosti realizovat se v profesionální sféře, nízké společenské hodnocení mateřství, materiální důvody, neplodnost, kvalitnější

antikoncepce, všeobecný despekt vůči modelu velké rodiny nebo absence potřeby brzy se vymanit z působení rodičů. Zaměstnavatelé a společnost ještě nepřijímá časově méně flexibilní matky, které mají v podobě dětí velký „závazek“. Ženy tedy také proto, i když jsou pro rodinný život, odkládají častěji své mateřství na neurčito, aby si mohly „užívat“ společenských aktivit a kariéry. Podle Hany Doležalové může být důvod také bezradnost v otázce, jakým způsobem se identifikovat s novou rolí rodiče. Postmoderní svět neomezených možností vnesl zmatek i do přirozených rolí a vztahů (Doležalová, 1998).

Dříve, v pospolitních společenstvích, nebylo dětství izolováno do dětských pokojíčků. Nestávalo se, že by žena byla sama s potřebami dítěte, matka i děti byly součástí aktivního společenského života. Matky, které dnes zůstávají v domácnosti, jsou díky novým technologiím osvobozeny od některých domácích prací a věnují dítěti až extrémní pozornost a péči, což někdy vyvolává i absurdní výchovné problémy. „Pocity vyděnění ze společnosti se mísí s nejistotou, jakým konkrétním obsahem by měla být v dnešních podmínkách naplněna všední realita mateřství“ (Doležalová, 1998, s.18). Žena je přetížena a nevytížena zároveň – koloběhem čtyřadvacetinové péče o děti, jednotvárností práce v domácnosti v kombinaci s omezenými sociálními kontakty a dlouhodobým nevyužíváním a nerozvíjením některých schopností (Doležalová, 1998).

Dnešní české matky malých dětí se nemohou opřít o tradici, co se týče trávení rodičovské dovolené. Komunistický režim dovedl „emancipaci“ žen tak daleko, že i ty, které by za normálních podmínek preferovaly roli matky v domácnosti, byly okolnostmi donuceny pracovat. Tato tendence byla i v západní společnosti, ale upustilo se od ní mnohem

dříve a postupně. V České republice po roce '89 zaměstnanost matek v době raného mateřství okamžitě výrazně poklesla a následně byla většina jeslí. Děti, které byly dříve svěřeny cizí péči, se staly nedílnou součástí matek. Matky tak musely podobně jako lidé s postižením prorazit do světa plného bariér (Doležalová, 1998).

Podle Kolínské je tento problém i nyní stále silnější. Ekonomický tlak nutí muže pracovat od rána do večera. Ženy se často se svým partnerem stěhují do nového prostředí a chybí jim společnost. Větší města sice nabízejí spoustu aktivit, ale hlavně komerčních, které si mnoho žen nemůže dovolit. Jednotlivé společenské vrstvy se oddělují a přestávají si rozumět. Přínosné na rodinných a mateřských centrech je právě to, že ženy si v nich předávají zkušenosti a navzájem se ovlivňují navzdory „kupní síle“. Většinu center mohou navštěvovat i ekonomicky slabší rodiny (Bachárová a Kolínská, 2010). Lépe porozumět rodinným a mateřským centrům je možné jenom se znalostí životních okolností žen-matek. Ty vysvětlují vznik a popularitu center a naopak existence center zpětně ovlivňuje životní okolnosti mnohých matek (Kortendiek, 1999).

Dnešní ženy se neztotožňují s minulým ideálem, kdy žena stíhala práci, starost o domácnost i výchovu dětí, které brzo svěřovala do jeslí. Jak již bylo řečeno, pokud to dnešní ženy chtějí jinak, jen málokdy se mohou opřít o tradici či o rady svých matek. Bývají rozčarované a vyčerpané. Po celé dětství jim bylo vštěpováno, že práce v domácnosti je třeba zvládnout co nejrychleji, protože je čekají nějaké důležitější úkoly. Jejich vlastní matky většinou tvrdí, že ony se svými dětmi tolik „nepáraly“ a vše proběhlo bez problémů (Doležalová, 1998). Je to však opravdu tak?

Matka, která je dnes s dítětem doma, zažívá mnohem větší

zátěž, než v dobách, kdy byly děti od malička v jeslích a rodiče s nimi trávili menší část bdělého dne. „Mateřská (dnes rodičovská, pozn. autorky) dovolená není skutečnou dovolenou. Je to období, které klade na ženu nároky, jimž často nelze bezezbytku dostat. Matka, která se víceméně zcela bez přípravy ocitne se svými dětmi uzavřená do „čtyř stěn“, má před sebou těžkou zkoušku, z níž ona ani její rodina nemůže vyjít zcela bez omylů, šrámů a kotrmelců. Žena, které chce toto dobrodružství se svými dětmi podstoupit, nemůže být posuzována někým, kdo břímě bezvýhradné péče nikdy nenesl. Náhodní kolemjdoucí, kteří vnímají útržky situací tak, jak vypění na povrch, nemohou mít tušení o skutečném životě ve skleníku (Doležalová, 1998).“

V posledních psychologických výzkumech se také ukazuje, že ústavní péče do jednoho roku dítěte, i když je sebelepší, má negativní důsledky. Jay Belsky sledoval od narození do patnácti let věku tisíc dětí v různých lokalitách USA. Důkazy spojující zkušenosti rané ústavní péče se zvýšeným agresivním a neposlušným chováním existují již více než třicet let, o spolehlivosti výzkumu se však pochybovalo. Nicméně v tomto výzkumu bylo spojení rané a rozsáhlé ústavní péče se zvýšenými úrovněmi agrese a problémového chování potvrzeno. Na druhou stranu výzkum ukázal, že velmi záleží na kvalitě péče. Míra, do jaké jsou osoby, které poskytují dítěti denní péči, vnímaví k jeho potřebám, verbálním i neverbálním signálům a podnětům, jak hodně stimulují zvědavost dítěte a jeho touhu učit se poznávat svět a jak jsou emočně laskaví a starostliví má vliv na budoucí kognitivní a jazykový rozvoj dítěte a také na jeho případné problémové chování ve škole (Belsky, 2009).

V roce až roce a půl věku dítěte je již institucionální péče

vhodná, ovšem nesmí být příliš rozsáhlá a musí být velmi kvalitní. Pravidelný kontakt s vrstevníky je už naopak od dvou let věku dítěte doporučován. Rodiče, kteří potřebují ústavní péči malých dětí z různých důvodů využít, si stěžují na nedostatek možností v ČR. Chybí finančně dostupná a kvalitní péče o děti do tří let, tedy před nástupem do mateřské školy, například moderní jesle, které s těmi předrevolučními mají jen pramálo společného. Na tuto problematiku je upozorňováno čím dál častěji a je tendence danou situaci řešit. Nyní například zavedením rekvalifikačního kurzu v oboru pečovatelka – chůva, což je krok dobrý, ale zdaleka ne dostačující.

Stále existuje rozpor mezi mateřstvím včetně jeho závazků a požadavkem na plnou disponibilitu pro zaměstnání a kariéru. Rozdílné životní podmínky žen-matek a bezdětných žen napomáhají vzniku nové sociální diferenciaci i uvnitř společenských vrstev (Kortendiek, 1999). V poslední době populární téma sladování rodinného a pracovního života žen se však neobejde bez spolupráce mužů, jejich partnerů. Stále jsou to ženy, které mají „sladovat“, ale pravda je taková, že se často při tom zapomíná na jejich partnery. Nejen o nich pojednává následující kapitola.

1.2 Reflexe role otce ve společnosti

Mateřská centra začaly zakládat ženy na rodičovské dovolené a byly původně pro ženy – předávání zkušeností, odpočínání si, sdílení starostí, to byly původní cíle. Role center se rozšiřovaly a také jednotlivá centra se od sebe začala velmi lišit. Centra reagují na různé nedostatky nebo problémy, týkající se žen s malými dětmi a také se přizpůsobují lokálním potřebám míst, kde jsou zakládána. Ve vývoji

posledních let je však nápadná stále častější změna názvu center – místo mateřská se centra jmenují rodinná, rodičovská nebo mateřská a otcovská. Znamená to, že již nemají být jen pro ženy, ale že se centra otvírají i ostatním členům rodiny, především mužům – otcům. Jak je to tedy s otcovstvím v dnešní době?

Na muže je vyvíjen společenský tlak, aby byl úspěšný a finančně zajištěný, měl by být živitelem rodiny – což ho paradoxně od trávení času s dětmi a od rodiny vzdaluje. Přítomnost otce nebo jiné mužské osoby je přítom pro správný vývoj malého dítěte důležitá.

Časté téma sladění rodinného a pracovního života žen není možné bez spolupráce jejich partnerů. Tzv. aktivní otcovství znamená pravidelnou péči o děti a jejich životní prostor. Nejde jen o „podílení se na péči o děti“, ale o rozvinutí role otce, která muže naplňuje a baví. Aktivní otcovství rozvíjí osobnost, upevňuje partnerské a rodinné vazby, uspokojuje potřebu přesáhnout sebe sama a rozšiřuje možnosti pro profesní seberealizaci ženy (Liga otevřených mužů). Někdy dokonce nastoupí na rodičovskou dovolenou muž, nebo se po určité době s ženou na rodičovské vymění. To je u nás velmi vzácný jev (viz Příloha B, Tabulka 3 a 4), bořící stereotypy mateřství a otcovství. Zatím je mužů, kteří v ČR nastupují na rodičovskou dovolenou nebo její část velmi málo.

Dopady tzv. „mateřské rodičovské“, tedy využívání rodičovské dovolené téměř výhradně ženami jsou znázorněny v Tabulce 2, Příloha A. Dopady jsou rozděleny na výhody a nevýhody, pro muže a ženy, v rámci privátní a veřejné sféry. Důležitá je také skutečnost, že toto „tradiční“ rozdělení rolí je společensky očekáváno a existují tak společensky stereotypní chování a předpoklady. V soukromí to pro matky

znamená výrazně větší časové, fyzické i psychické vyčerpání. Díky menší časové flexibilitě, pak zaměstnavatelé prokazatelně více upřednostňují pro významnější pozice muže. Bohužel, tento mechanismus platí v podobě stereotypních očekávání nehledě na skutečnost, zda je žena skutečně takto vyčerpána, či zda je vůbec matkou. Často uváděným znevýhodňujícím dopadem ve veřejné sféře na otce je jejich diskriminace před soudem při rozhodování o svěřeni do péče, kdy na základě představy, že dítě má k matce vždy blíže, jsou v těchto sporech dlouhodobě zvýhodňovány ženy. V souvislosti s touto oblastí se otcové začínají dovolávat svých práv a nediskriminace vůči matkám. V neposlední řadě jsou díky tradičnímu rozdělení rolí otcové ochuzeni o aktivní otcovství, tedy o obohacení, které s sebou blízký kontakt s dítětem přináší. Ve výsledku by se mohlo zdát, že pozice obou rodičů jsou ve výhodách a nevýhodách vyrovnané. Avšak současná patriarchální společnost je orientována převážně na výkon a úspěch především ve veřejné sféře, nikoliv v té soukromé. Dalším faktorem je, že při rozhodování rodičů často hraje nejdůležitější roli finanční otázka. A jak bylo zmíněno, současný pracovní trh vytváří podmínky, kdy muži mají vyšší plat než ženy, proto je logickým rozhodnutím, že doma zůstávají ženy po celou dobu rodičovské dovolené (Mildfordová, 2007).

V západní Evropě byla nastolena otázka aktivního otcovství již v souvislosti s feministickým hnutím 70. let 20. stol., které mimo jiné výrazně ovlivnilo proměny postavení a role obou partnerů v rodině. Došlo k oslabení autority otce v rodině, a proto bylo zapotřebí redefinice jeho role. Ne všude proměna proběhla úspěšně, protože k motivaci k aktivnímu otcovství jsou potřeba určité změny politik. V průměru tedy ve státech západní Evropy odchází na rodičovskou dovolenou stále jen 2-3% otců. V postkomunistických zemích Evropy jsou procenta

mužů na rodičovské dovolené ještě nižší. Uváděnými důvody stále zanedbatelného podílu otců na rodičovské dovolené jsou finance a přetrvávání tradičních hodnot. Výjimkou jsou v Evropě skandinávské státy, kde je podíl otců na péči o děti výrazně vyšší (až 40% v případě Švédska [Kundra, 2008]). K významnému nárůstu podílu otců zde došlo v 90. letech minulého století a to díky stimulaci ze strany státu. Byly zde stanoveny tzv. otcovské kvóty (v Norsku 1 měsíc, ve Švédsku 2 a na Islandu 3 měsíce), což znamená období, vyhrazené pouze otcům. Při nevyužití této možnosti, ztrácí otec své právo i finanční podporu, která se k tomu váže (Mildfordová, 2007).

V České republice bylo v roce 2001 z celkového počtu přiznaných rodičovských příspěvků 0.78 % pobíráno muži, v roce 2007 to bylo 1.30 %, v roce 2008 již 1,76 %. Poté začal podíl mužů mírně klesat, v roce 2010 je to 1.6 % mužů (viz Příloha B, Tabulka 3 a 4). Čeští muži zatím narážejí na nepochopení společnosti, zaměstnavatele a velmi často i žen samotných, které jejich kompetencím co se týče péče o děti nedůvěřují. V první řadě zatím muže tato možnost, že by se mohli více podílet na výchově dětí nedpřijde na mysl. O osvětu v této oblasti se snaží nejen rodinná a mateřská centra ale i další organizace, jako například Liga otevřených mužů (viz kapitola 4.2). Nápomocné by také mohlo být prosazení takzvané otcovské dovolené nebo zvýhodnění rodičovské dovolené pro muže.

1.3 Alternativní životní styl a rodinná a mateřská centra

Aternativní, znamená jiný, odlišný od tradice, využívající neobvyklých nebo dosud nevyužitých možností. Například alternativní zdroj energie je zdroj energie, který nebyl dosud tradičně využíván,

alternativní medicínou se nazývá léčitelství atd. Ty alternativy, které se ukáží jako účinné a vhodné, se postupně stávají běžnými. Životní styl, kdy se jedinec více orientuje na alternativní možnosti řešení situací se běžně nazývá alternativním životním stylem. Existují lidé, kteří rádi zkoumají nové možnosti a zprostředkovávají své zkušenosti ostatním. Pro alternativně zaměřené lidi je také typické vztahování se ke komunitám. Dá se říci, že v letech fungování prvních mateřských center v ČR centra organizovali a navštěvovali hlavně tyto lidé (především tedy ženy), šlo o „alternativu“. Nyní jsou rodinná a mateřská centra zvláště ve městech rozšířená a staly se běžnými. Pro ty, kteří alternativní styl vyhledávají nyní existují také některá centra přímo na alternativní životní styl zaměřená (zde je jako příklad A centrum, kapitola 4.3).

Avšak i kolem běžných rodinných a mateřských center se více pohybují lidé zaměřeni na alternativní životní styl než v běžném vzorku populace. Z rodinných a mateřských center se tak stávají také centra šíření nových myšlenek, občanské aktivity a osvěty (například co se týče ekologie, aktivního otcovství, komunitního života, volnočasového vzdělávání a další). Na tento jev a na vzdělávací funkci rodinných a mateřských center se tato práce zaměřuje. V následujících kapitolách budou rodinná a mateřská centra nejprve představena.

2 RODINNÁ A MATEŘSKÁ CENTRA

Rodinná a mateřská centra (dále RC/MC) jsou prostorem, kde se scházejí původně matky a děti, nyní často celé rodiny (Kolínská, 2011b). Nejčastěji jsou to občanská sdružení, která umožňují matkám (ale i otcům) s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají. Základní funkcí RC/MC by mělo být poskytování společnosti, solidarity, výměna zkušeností, vzájemné naslouchání a laické poradenství (Sít mateřských center o.s., 2009), což je jádro, společné všem RC/MC. Jak je konkrétní centrum zaměřeno, jaké pořádá aktivity a jakou roli hraje v místním společenství, v tom se již mohou výrazně lišit. Ovlivněno je to hlavně umístěním centra - jaké potřeby v místě centra existují a zaměřením iniciátorek centra. Následující podkapitoly se věnují historii RC/MC v Německu a České republice, funkcím RC/MC pro rodiče i pro děti a také možnému dělení center.

2.1 Historie mateřských a rodinných center v Německu

Mateřská centra v České republice (ale také v Rakousku, Holandsku, Švýcarsku, později i v Bosně, na Slovensku, v USA a v Argentině) se inspirovala vzorem mateřských center někdejšího západního Německa. Idea mateřských center vznikla v rámci výzkumného projektu Jugendinstitut Mnichov po několikaletých výzkumech v oblasti rodičovství a práce. První tři centra podpořilo ministerstvo mladistvých, rodiny a zdraví (Bundesministerium für Jugend, Familie und Gesundheit) jako modelové projekty v roce 1981 (konkrétně v Salzgitter-Bad, v München-Neuaubing a v Darmstadt). Centra okamžitě sklidila ohromný úspěch a dá se říci, že nastal boom mateřských center. Patnáct let poté, tedy v roce 1996,

existovalo v celém Německu již 480 mateřských center, a to v bývalé západní i východní části Německa. Vznikla Spolková síť mateřských center. Mateřská centra spolupracovaly s úřady práce a s orgány dalšího vzdělávání. Začaly nabízet rozličné služby přes celodenní hlídání dětí, vzdělávání až po praní prádla. Centra začala mít vliv na komunální politiku, organizátorky mateřských center často kandidovaly do místních voleb. Postupně si mateřská centra „udělala jméno“ i při mezinárodní ženské politice a jak bylo řečeno, koncept mateřských center expandoval i do sousedních evropských států. Mateřská centra se v Německu také podílela na posílení občanské angažovanosti a postavení žen ve společnosti (Jaeckel, Schooss, Weskamp, 1997).

Dnes je to již 30let, co mateřská centra v Německu existují. Mateřská centra se stále častěji jmenují rodinná centra (V Německu tento trend začal mnohem dříve než v Čechách) – a v odborných textech se stejně tak jako v této práci objevuje „Familien- und Mütterzentren“ - tedy „rodinná a mateřská centra“. Ale existují i další názvy. Rozšířené je „Elternzentrum“ (rodičovské centrum). Časté jsou různé formy zkratk - jako „Va-Mu-Ki“ (zkratka Vater-Mutter-Kind, tedy otec-matka-dítě), „Ki-Ma-Pa“ (Kind-Mamma-Pappa, dítě-mamka-taťka) nebo jen „Mu-Ki“ (Mutter-Kind, matka-dítě). Občas má centrum v názvu slovo „Treff“ - tedy setkání, nebo „sraz“: Mu-Ki-Treff, Familientreff, Bürgertreff. U posledního názvu „Bürgertreff“, tedy „občanské setkání“, je vidět nová tendence: dávat RC/MC do kontextu s občanskou iniciativou. Dalším trendem je dávat RC/MC do souvislosti se sousedskou výpomocí („Nachbarschaftshilfe“), což znamená snahu podpořit dobré sousedské vztahy a přátelskou a bezpečnou atmosféru v místní komunitě. Zajímavý je název Elternschule („škola rodičů“), který podtrhuje vzdělávací potenciál centra.

Poslední dobou velmi populární jsou v Německu RC/MC jako vícegnerační domy. 42 rodinných center v Německu je od ministerstva uznáno jako tzv. vícegnerační domy (vícegneračních domů je nyní v Německu kolem 500). Vícegnerační dům se snaží o sblížení lidí velmi rozdílného věku a založení, protože pro dnešní dobu je typická naprostá gnerační oddělenost a také oddělenost jednotlivých sociálních vrstev. V těchto centrech spolu různé gnerace a lidé z různého prostředí aktivně komunikují a pomáhají si – v péči o děti, ve vzdělávání a předávání informací, ve starosti o domácnost a v dalších oblastech.

„Mateřská centra zde byla původně od matek a pro matky, dnes jsou i jako vícegnerační domy místem setkání pro všechny, kteří hledají srdečné společenství uznávající společné hodnoty. Toto společenství se z mateřského centra rozšířilo i na sousedské vztahy a místní komunitu“ (Pressemitteilung, 2007). I přes toto „zobecnění“ center, zde však zůstává velký důraz kladený na matky. Stále převládají centra, která se jmenují mateřská a vznikají centra, která se jmenují se například „Mütttertreff“ (setkání matek), „Mütterforum“ (fórum matek) nebo „Mütterbüro“ (úřadovna/kancelář matek). Některá RC/MC dokonce akcentují spíše ženy jako takové a jmenují se „Frauenzentrum“ (ženské centrum) nebo „Frauentreff“ (setkávání žen). I u rodinných center, které ve jménu ženu/matku nemají, najdeme v programu nějaký „Frauentreff“ (setkávání žen) nebo „Frauencafé“ (posezení žen u kávy) a jiné. Občas jsou centra propojené s ženským hnutím (Frauenbewegung).

Jako zastřešující organizace pro RC/MC v Německu funguje Spolková síť mateřských center (Mütterzentren Bundesverband e.V.) již 25let. Tato organizace zastupuje zájmy všech členů, nabízí další

vzdělávání, podílí se na politických diskuzích a formuluje společné cíle, tak aby mohla reagovat na aktuální společenské změny - jakými je například nárůst rodičů-samoživitelů, tzv. patchworkových rodin (Patchworkfamilien je v Německu rozšířené označení pro smíšené rodiny, ve kterých jsou i děti z předchozích vztahů partnerů, v poslední době se označení objevuje i u nás), nebo rodin, které potřebují pomoc s péčí o děti (Pressemitteilung, 2010). V současnosti (duben 2011) čítá Spolková síť MC 385 členů.

Po vzoru německé Spolkové sítě mateřských center vznikla i Síť mateřských center v České republice a později Mezinárodní síť mateřských center (MINE), na jejímž založení se již i česká Síť MC spolupodílela.

2.1.1 Projekt iniciování MC v nových spolkových zemích SRN po roce '89

Projekt „Initierung, Beratung und Vernetzung von Mütterzentren in den neuen Bundesländern“ (Iniciování, poradenství a propojení mateřských center v nových spolkových zemích) byl zahájen po roce '89 jako snaha o rošíření koncepce MC i do bývalé komunistické části Německa. Projekt byl podpořen Ministerstvem rodiny, seniorů, žen a mládeže („Das Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend“ – stejné ministerstvo, které inicializovalo vznik MC v západním Německu [viz předchozí kapitola], jen přejmenované v roce 1994). Projekt znamenal otevřenou podporu ve vzniku mateřských center, finanční zajištění a tzv. „pomoc ke svépomoci“ („Hilfe zur Selbsthilfe“, pomoc k tomu být schopný si pomoci sám) (Helbrech-Jordan et al, 1996). Na začátku tohoto projektu stály jisté pochybnosti – zda to, co je dobré pro „západ“ je

dobré i pro „východ“. Rodiny v komunistických zemích se měly tendenci orientovat do privátní sféry – jako vyhranění se proti státní kontrole a konformitě (Helbrech-Jordan et al,1996). Mateřská centra vlastně znamenají otevření privátní sféry, proto existovaly pochybnosti, zda něco takového „východní“ ženy přijmou. Již brzy se ukázalo, že potřeba otevření, rozšíření a doplnění privátního rodinného života byla i zde. Matky hledají možnost trávit čas ve dvou světech: v rámci své rodiny a mimo svou rodinu (Helbrech-Jordan et al,1996). Jak se ukázalo, platilo to pro ženy „západní“ i „východní“. Úkolem RC/MC je matkám, které ji jinak nemají, tuto možnost dát.

Již před zahájením projektu, v roce 1992-1993 vycházeli iniciátoři z předpokladu, že rozpad NDR mohl pro mnoho žen znamenat krizovou fázi jejich života. Způsobil zánik „jistoty“ předchozího životního stylu a orientace. Stát přestal s naprostým řízením situace trhu práce, vzdělávání, výchovy a bydlení, což mělo za následek rozšíření požadavků, zátěží a nejistot. Zároveň iniciátoři projektu předpokládali, že v rodinách tyto změny nejvíce zatíží právě ženy-matky – také díky všeobecně internalizované a za minulého režimu státem podporované politice (tzv. „Mutti-Politik“), která považovala za normální, že všechna práce v rodině zůstává na ženách i přesto, že chodí do zaměstnání. Vedle toho byly ženy po převratu vystaveny velké nezaměstnanosti. Ženy z bývalého NDR potřebovaly přehodnotit svojí životní orientaci a svoje postavení. MC jim nabízela podporu, získávání informací a podnětů pro vypořádání se s touto výzvou (Helbrech-Jordan et al,1996).

Ženy v NDR byly zvyklé na silné vymezování sebe sama skrze své zaměstnání. Vznikla tedy otázka, zda ztráta pracovního místa

nebo špatná vyhlídka na získání pracovního místa nebude mít za následek, že se tyto ženy budou cítit jako „odepsané“. MC jim měly umožnit vnímat se znovu jako aktivní, tvořivé a s novými perspektivami.

Projektu předcházela také otázka, jak vysoce negativní vliv bude mít předcházející dlouhodobá a systematická nemožnost vyzkoušet principy „samoorganizování se“, nebo již výše zmíněná tendence ke stáhnutí se do privátní sféry. Omezením byly také společenské a politické podmínky krátce po převratu, které nebyly připraveny na vznik neformálních a solidárních institucí. Další přítěží mohlo být to, že ženy, které se rozhodnou být v MC aktivní, se musí naučit orientovat v právu, sociálním právu, v politickém dění nebo v možnostech získávání financí, což není jednoduché a hrozí jim tak vyprchání počátečního elánu.

Na všechna tato možná protivenství se organizátoři projektu zaměřili a vytvořili kontaktní a poradenská střediska „Ost-West“ („Východ-Západ“) při německé Síti MC. Tyto střediska podněcovala, povzbuzovala a radila matkám se zájmem o založení MC. Připravovala je na budování, provoz a organizaci MC, na získávání všech potřebných zdrojů: spolupracovníc, prostorů, financí, organizačních schopností, schopností řešit konflikty, každodenních praktických nápadů a podobně (Helbrech-Jordan et al,1996).

Projekt byl doprovázen vědeckým výzkumem v kontaktních centrech „Ost-West“ a v modelových MC. Při ukončení projektu, v roce 1995, bylo konstatováno, že se potvrdil předpoklad, že společenské změny po převratu se budou negativně týkat především žen. Ukázalo se, že v nových, postkomunistických spolkových zemích je mateřských center potřeba a je o ně zájem. Mateřská centra vznikala jako

autonomní, polo-veřejné prostory, které fungují na nehierarchické rozhodovací bázi a rozšiřují, doplňují a ulehčují tak matkám každodennost zodpovědnosti o sebe a o druhé (Helbrech-Jordan et al,1996).

Jelikož je Česká republika také postkomunistickou zemí, dají se zde najít určité paralely. Německá Síť MC, pomáhala také s inicializací MC v ČR, ale samozřejmě v mnohem menší míře. U nás vznikala MC zvláště neorganizovaně a iniciátorky si musely vše „prošlapat“ samy. Německý projekt „Initierung, Beratung und Vernetzung von Mütterzentren in den neuen Bundesländern“ trval 3 roky a byl pro vznik a podporu MC v nových spolkových zemích rozhodující. (Nejen) díky tomu jsou mateřská a rodinná centra v Německu i nyní vysoce organizované a navzájem propojené instituce.

2.2 Historie mateřských a rodinných center v ČR

Mateřská a rodinná centra existují v České republice téměř 20 let. Na začátku stála skupina „Pražské matky“, která měla za cíl zlepšení životního prostředí v Praze. V roce 1990 se tato skupina dozvěděla o hnutí mateřských center v Německu a následující rok podnikla exkurzi do některých center v Mnichově. Následoval první seminář „Jak začít“ ve spolupráci s nadací H.Bölla v Praze. V roce 1992 se otvíralo první mateřské centrum v YMCA¹ Praha (ulice Na Poříčí). Po druhém semináři „Jak začít“ v roce 1994 se otevřelo pět dalších mateřských center. V roce 1999 se pořádal seminář pátý a fungovalo již asi 73 mateřských a rodinných

¹ YMCA - Křesťanské sdružení mladých lidí (Young Men's Christian Association) je nejstarší, největší a nejrozšířenější mládežnická organizace na světě. YMCA pracuje ve 124 zemích světa a má asi 45 milionů členů. V České republice má 4.261 členů (stav k 30. 11. 2010) (YMCA, 2010)

center, v roce 2001 jich bylo 120 (Sít' mateřských center o.s., 2003). Skutečný počet všech mateřských a rodinných center v české republice není znám, protože ne všechny jsou členy Sítě mateřských center o.s. Členských center této organizace je k dnešnímu dni 347 (16. 2. 2011) (Sít' mateřských center o.s., 2009). Tomuto sdružení je věnována následující kapitola.

2.2.1 Sít' mateřských center v České republice o.s.

Sít' mateřských center v České republice o.s. (dále jen Sít' MC) byla založena v roce 2001 jako logické vyústění práce Pražských matek za účelem koordinace, propagace a rozšiřování hnutí mateřských center v ČR a jeho zapojení do mezinárodních organizací. (Například účasti na kongresech mateřských center v Německu, účasti na zasedání OSN, účast na evropských konferencích o rodině ve Würzburgu, spoluúčast na založení MINE [Mother Centers International Network, Mezinárodní síť mateřských center], členství v Huairou komisi OSN², spolupráce s médii, pořádání seminářů, konferencí, kongersů, celorepublikových projektů a mnoho dalšího). Cílem sdružení je posilování hodnot rodiny, úlohy rodičů a mateřské role ženy ve společnosti, podpora právní ochrany rodiny, mateřství a rovných příležitostí žen a mužů.

Ve vztahu k jednotlivým mateřským centrům Sít' MC pomáhá vzniku nových mateřských center a poskytuje podporu a metodické vedení členským centrům. Také koordinuje společné projekty a vytváří

2 Huairou komise vyvíjí strategická partnerství a vytváří vazby mezi organizacemi žen. Podporuje jejich rozvoj a schopnost kolektivně ovlivňovat politické prostory jménem jejich komunit (Huairou omission, 2010). Od svého vzniku v roce 1995 úzce spolupracuje s nerůznějšími programy OSN, snaží se ovlivňovat jednání tak, aby programy zohledňovaly a zmírňovaly ohrožení těch nejslabších (Sít' mateřských center o.s., 2009).

prostor pro spolupráci a výměnu zkušeností (různé kongresy a semináře). Na webových stránkách Sítě mateřských center mohou členská RC/MC vkládat své akce do kalendáře, a tak se o nich může dozvědět více zájemců (Sít' mateřských center o.s., 2003). Jak bylo zmíněno o kapitole výše, nyní má Sít' MC 347 členů (únor 2011). Členská centra Sítě se čím dál častěji nejmenují mateřské centrum, ale rodinné nebo rodičovské centrum.

Členem se může stát každé mateřské centrum, které je otevřené a dostupné všem sociálním skupinám bez ohledu na národnost a etnicitu. Sít' MC pak zpětně garantuje, že členská organizace:

- není zřízena za účelem vytváření zisku,
- je samostatnou neziskovou organizací nebo je zaštitěná jiným zřizovatelem,
- je otevřená a dostupná všem sociálním skupinám bez ohledu na původ a smýšlení,
- dodržuje princip svépomoci,
- plní sociálně preventivní funkci,
- je místem setkávání všech věkových kategorií, s důrazem na osoby pečující o malé děti,
- motivuje k aktivnímu rodičovství,
- poskytuje všeobecně důležité informace především z oblasti rodinné problematiky,
- umožňuje sebevzdělání, předávání vlastních zkušeností a vědomostí,
- nabízí seberealizaci,
- stává se otevřenou bránou, odkud vycházejí aktivity pro širokou veřejnost,
- podílí se na rozvoji občanské společnosti (Kolínská, 2011 a).

Existují také centra, která se do Sítě MC zapojit nechtějí. Tato centra jsou často pod záštitou jiné větší organizace (např. církve, magistrátu nebo obce) a další záštitu nevyhledávají. Ale jsou i centra, která chtějí být sama za sebe, protože jdou jinou cestou (např. A centrum). Dále to může být dáno nedostatkem informací a celkovou neochotou sdružovat se, která je podle Kolínské pro ČR typická. Dle Kolínské v ČR ještě není rozvinutý smysl pro spolupráci a vytváření oborových sítí, jako v západní Evropě. Mnozí se také nejspíš obávají o ztrátu identity (Kolínská, 2011a).

Na druhou stranu existuje mezi RC/MC rozšířený názor, že práce Sítě MC je přínosná jen pro začínající centra, nebo pro některá menší RC/MC, spíše na vesnicích. Pro větší a aktivnější centra Sít' MC účel podpory neplní. Jednak workshopy a semináře jsou určeny pro začínající centra a jde tam především o základy problematik, které starší centra již dávno znají a řeší zcela jiné problémy, které Sít' v tu chvíli ještě nebere v potaz. Také v politické sféře se Sítí MC poslední dobou příliš nedaří prosazovat zájmy RC/MC. Tedy v tuto funkci, podle vzoru německé Sítě MC, která se „podílí na politických diskuzích a formuluje společné cíle, tak aby mohla reagovat na aktuální společenské změny“ (kapitola 2.1) se české Sítí MC podle některých RC/MC příliš nedaří. Je to také dáno odlišnými podmínkami u nás. Nejnovějším vývojem je tedy momentální zakládání „Unie center pro rodinu“ členkami některých RC/MC, což je nová organizace, která se bude snažit tuto roli zastat. O této organizaci se autorce této práce nepodařilo zatím zjistit více, na odtajnění podrobností se ještě čeká. Organizace však bude se Sítí MC úzce spolupracovat.

Semináře a workshopy, které Sít' MC organizuje, se dají rozdělit na semináře pro vedení členských RC/MC nebo na semináře v

centrech pro jejich klienty. Těmto aktivitám Sítě MC se věnuje kapitola 4.1.

Dle Kolínské, existence MC u nás vyprovokovala vznik vzdělávacích center pro rodiče, které se posléze rozšířily i do jiných organizací nebo do komerčních forem RC/MC. Vzdělávací aktivity Sítě MC a jejích členských center jsou tvořeny „zdola“, protože korigují nabídku vzdělávacích a jiných kurzů podle poptávky klientely. Naopak, společnosti, které mají za cíl propagaci určitého životního postoje nebo myšlenky (například společnost Prostor pro rodinu, HAM - Hnutí za aktivní rodičovství a další) hledají klientelu pro svoje aktivity, často i po celé republice. Samozřejmě tento pohled je modelový a existují i výjimky. Například když organizátorky konkrétního RC/MC jsou nakloněny určité myšlence a snaží se ji v místní komunitě prosadit. To pak bývá náročná „misijní“ práce těchto RC/MC. Příkladem by mohlo být centrum M.E.D. Semily („Místo pro Mateřství, Ekologii, Dětství“), které je členem Sítě MC, je silně ekologicky a alternativně zaměřené a zároveň působí na malém městě (Semily mají ca 9000 obyvatel) (Kolínská, 2011b).

2.3 Zakládání RC/MC v ČR

RC/MC jsou většinou zakládána matkami na rodičovské dovolené, které se následně podílejí na jejich samosprávě a zajišťování programů. Musejí založit občanské sdružení, sehnat prostory a peníze, vybudovat samosprávu RC/MC, koncipovat a zajišťovat programy, mají na starost public relation a fundraising, což vyžaduje orientaci v zákonech, těsný kontakt s obecními úřady a zájem o obecné dění (Sít' mateřských center o.s., 2009).

Proces budování RC/MC je natolik náročný na čas a trpělivost, že ho nezvládne jeden člověk, proto v začátcích bývají většinou dvě nebo tři aktivní osoby. Na začátku je největším úkolem sehnat vhodné prostory. Dle doporučení je nejlépe začít na obecním/městském úřadě, s již písemně vypracovaným projektem, obsahujícím ideový záměr. Také je dobré být důkladně připraven na argumentaci, proč je vznik RC/MC právě zde vhodný. Jako metodický materiál k vypracování projektu RC/MC sloužila velkému množství zakladatelek v ČR známá a bohatě citovaná tzv. „Zelená knížka“ *Mateřská centra* (Kolínská, 1995), kterou zpracovala Rut Kolínská podle knihy „Mütter im Zentrum Mütterzentrum“, vydané v Německu v roce 1985 - v této práci je čerpáno z přepracovaného vydání z roku 1997 (Jaeckel, Schooss, Weskamp, 1997).

Po nalezení prostor následuje skutečné podání projektu a jeho projednání zastupitelstvem. Pokud projekt neuspěje, nabízejí se ještě další cesty: oslovit instituce, které vlastní svůj objekt a poskytují sociální služby (církve, charita, YMCA, DDM, denní stacionář pro seniory aj.) nebo se obrátit na větší komerční podniky působící v místě určení (Kolínská, 1995). Některá centra si prostory pronajala za tržní cenu a vydala se náročnější centrou.

Následuje založení neziskové organizace, shánění financí na rekonstrukci a vybavení, na chod centra, tvorba programu a další. Informace, nápady a návody zakladatelky buď získávaly samy nebo čerpaly z výše uvedené „Zelené knížky“, případně získávaly na seminářích „Jak začít“ Síť MC. Dnes začínajícím RC/MC pomáhají krajské koordinátorky Síť MC.

3 Role rodinných a mateřských center

Co mohou rodinná a mateřská centra nabídnout?

- Na rozdíl od běžných společenských míst jsou v RC/MC malé děti vítány. Nacházejí zde přirozené společenství vrstevníků a vidí svoji matku v jiné roli než v domácnosti.
- RC/MC pomáhají nalézat nové přátele. Matky na mateřské dovolené se cítí často izolované a hledají přátele s podobně starými dětmi.
- Otevřenost RC/MC umožňuje integraci do společenství, učí toleranci a předchází xenofobii. Jsou otevřena všem rasám, různým sociálním vrstvám, lidem s různým postižením, uprchlíkům a dalším.
- Vznikají dobrovolnou činností občanů a tím přispívají k rozvoji občanské společnosti a posilují mateřskou roli ženy.
- Pomáhají ženám udržovat jejich profesní orientaci a posilují jejich sebevědomí

(Sít' mateřských center o.s., 2009).

Jednotlivé funkce jsou v následujících kapitolách rozděleny a více popsány.

3.1 Funkce rodinných a mateřských center pro rodiče

Primárně je RC/MC prostorem, kde se mohou scházet

původně matky a děti, posléze i celé rodiny (Kolínská, 2011b). Úplné jádro funkcí mateřského centra původně bylo (a většinou i stále je) opravdu pro ženy-matky. Každá žena je jiná a má, co se týče, RC/MC jiné potřeby, které záleží na jejich osobnostních rysech, na jejím zaměření, bydlišti (zda je to vesnice, malé město nebo velké město; zda bydlí v bytě nebo domku se zahradou), nebo na tom, zda má ve svém okolí dostatek známých a přátel nebo i jak dalece se cítí v osobním životě šťastná a spokojená.

Některé ženy RC/MC nevyhledávají, protože nemají potřebu a nezažívají pocit izolace – například mají dost přátel a známých, se kterými se pravidelně schází, lehce se seznamují, mají dobré sousedské vztahy, doma se nenudí. Tyto matky mohou tzv. „sezení u kávy“ v RC/MC kritizovat. Přitom na centrech často kritizované „sezení u kávy“ má pro spoustu jiných matek velmi důležitou funkci. To, že si mohou odpočinout a zrelaxovat se, případně se bavit s jinými matkami, zjistit, že jejich problémy mají i jiní a inspirovat se jak je řeší, je pro velkou skupinu matek velmi důležité.

Kromě sociálních kontaktů mohou rodiče v RC/MC nalézt inspiraci pro výchovu svých dětí a také mít alternativu pro „dlouhé“ dny s dítětem v bytě. RC/MC pomáhají ženám aktivněji prožívat dobu, kdy jsou s dětmi doma, dokáží je vytrhnout ze stereotypů a umožní jim poznat se či spřátelit s dalšími rodiči (Naše Lány : občanské sdružení, 2009). Jiné ženy mají potřebu nějaké prospěšné a tvořivé aktivity, kromě toho, že jsou matkami v domácnosti, a začnou se na činnosti a programu RC/MC aktivně podílet. Některé ženy, které by RC/MC jinak nevyhledávaly, ale nemají přátele s malými dětmi a chtějí svému dítěti kontakt s vrstevníky dopřát, chodí do centra právě kvůli svému dítěti. Jiné ženy zase navštěvují RC/MC

hlavně kvůli některým službám, které zde bývají k dispozici.

Nejčastější služby, která RC/MC pro rodiče nabízí jsou:

- *Kurzy pro těhotné:* Nejčastěji jsou to pohybové kurzy (břišní tanec, jóga, pilates, zumba a další pro těhotné), méně časté jsou kurzy přípravy na rodičovství nebo konzultace s porodní asistentkou. Velmi obecně lze říci, že více kurzů pro těhotné a jejich partnery mají tzv. alternativně zaměřená centra. výjimečně lze najít kurzy pro ženy snažící se otěhotnět.
- *Kurzy pro rodiče:* Zde opět najdeme množství *pohybových* kurzů. Dále *kurzy vzdělávací - profesní*, často spolufinancované v rámci některého projektu EU, jsou to kurzy jazykové, práce s počítačem/výpočetní technika nebo poradenství pro návrat do práce. Téměř všude probíhají rozličné *výtvarné a tvořivé* kurzy – keramika, kresba, výroba šperků a jiné. Dále můžeme nalézt kurzy *volnočasového vzdělávání*, jako psychologie pro každý den – rady na výchovu dětí, partnerské soužití a podobně. Někdy jde i o nové, tzv. alternativní směry, jako jsou například rodinné konstelace (metoda nahlížení vztahů v rodině a odbourávání rodinných „bloků“). Často je možné navštívit jednorázové přednášky nebo workshopy na téma týkající se zdravé stravy, zdravého životního stylu, ekologie, očkování, nových metod nošení látkových nebo naopak nenošení žádných plenek, znakové řeči pro batolata, vázání šátky na nošení miminek, masáže dospělých nebo dětí a nepřeberně dalších témat. Někdy jde o prezentaci konkrétní firmy (například šátky na nošení miminek, kosmetika). Při kurzech je samozřejmostí paralelní hlídání dětí nebo možnost přítomnosti dětí při akci.

- *Další služby:* Mezi další služby téměř vždy patří volná herna, kdy si ženy mohou odpočinout, třeba si něco přečíst, popovídat si s jinými nebo si také hrát společně s dětmi. Existuje názor, že existence volné herny je rozhodující, zda se jedná o RC/MC v pravém slova smyslu či nikoliv (Kurzweilová, 2011). Časté je hlídání dětí, kdy rodič může odejít z prostorů RC/MC a třeba si něco zařídit. Dále zde může být internetová kavárna, přebalovací a kojící koutek, půjčovna odborných knih, půjčovna hraček a vybavení, organizování burzy oblečení, prodej potřeb a oblečení, pořádání jednorázových společenských akcí (například masopust, vánoční besídka, pálení čarodejnic, pouštění draků a jiné). RC/MC také často pořádají doprovodné programy k akcím organizovaným městem nebo obcí. Dále mohou být v centru určité dny psychologické, porodní, právní, pracovní a jiné poradny. Jaké další služby RC/MC centra nabízejí, záleží na možnostech a nápadech organizátorů i na celkovém zaměření centra (MC Karlovy Vary, 2006).

3.1.1 Proč ženy ne-chodí do RC/MC

Na internetové diskuzi eMimino, kterou navštěvují hlavně matky malých dětí je několik diskuzních vláken o mateřských centrech. V diskuzním vlákně „Chodíte do MC? Já jsem na to líná“ jsou k dispozici názory různých žen z celé ČR, které přibližují, jakou funkci může RC/MC pro rodiče (zde jen matky) plnit, nebo naopak proč RC/MC nevyhledávají nebo jsou i proti nim. Rešerší autorky jsou identifikované klíčové důvody uváděny na prvních místech.

Proč matky do RC/MC *nechodí*:

- Nechtějí se bavit o dětských věcech (za vše uvádějí hlavně plínky, nočníky a podobné).
- Nejsou společenský typ, jsou raději samy.
- Mají dost jiných známých a aktivit, děti si hrají na zahradě, na hřišti nebo se se známými vzájemně navštěvují.
- Jsou stydlivé, špatně se seznamují a tak nechtějí do RC/MC jít samy. Zašly by jediné společně s přítelkyní, ale tu nemají.
- Je to dlouhá cesta, náročné cestování.
- Jsou raději s blízkými známými, než si obecně povídat s „cizými“.
- Jsou „líné“, raději jsou doma.
- Bojí se, že ostatní matky budou jejich děti vzájemně srovnávat a chlubit se, že jejich dítě už sedí, chodí apod.
- Bojí, že jejich dítě je příliš divoké a bude dělat ostudu.
- Mají zkušenost, že se dítě nechce účastnit organizovaného programu.
- Nebaví je „hopsat jako koníček“, „skřehotat“ nebo „tvářit se jako mentálně postižený“ na dětském programu.
- Nemají čas (musejí se starat ještě o dům, zahradu, zvířata, manžela).
- Neodpočinou si tam, protože musí hlídat své dítě, aby ostatním nebralo hračky nebo jim neublížovalo a naopak aby někdo jiný neublížil jim.
- Neodpočinou si tam, protože mají stejně dítě neustále „za zadkem“.
- Nemají rády organizované akce.
- Vadí jim, že ženy se spolu baví a nevšímají si dětí. Občas ony hlídají víc dětí najednou i za tyto ženy a neodpočinou si.
- Dítě to tam baví, ale ony se nudí.
- Myslí si, že názor, že dítě do tří let má mít pravidelný kontakt s vrstevníky, je přetrvávající klišé z dob komunismu.

Proč matky do RC/MC chodí:

- Doma se nudí.
- Chtějí dítěti zprostředkovat kontakt s vrstevníky: Děti jsou rády mezi jinými dětmi nebo naopak děti na vrstevníky reagují negativně a tak je chtějí zvyknout.
- Nechtějí vymýšlet pro děti zábavu samy.
- Inspirují se nápady, jak si pak s dětmi hrát doma.
- Dítě se zabaví a ony mají na chvíli klid.
- Děti to tam baví. Děti baví program, něco nového se naučí.
- Chodí tam společně s dobrou přítelkyní a „pokecají“.
- Potkaly tam „správné holky“, kterých není nikdy dost. Rozhodně se nebaví jen o „dětských“ věcech.
- Vypadnou ze stereotypu, koloběhu. Konečně mohou myslet na jiné věci, než co budou vařit k obědu a že je potřeba uklidit.
- Dítě tam po nich většinou nic nechce.
- Nebaví se s ostatními, ale „plácnu sebou“ a jen pozorují, jak si dítě hraje, dají si kávu, přečtou si časopis, knihu, zrelaxují se.
- Dětem je byt malý a zlobí (obzvláště v zimě).
- Chodí tam jen kvůli aktivitám (pro děti/dospělé).
- Je to alternativa za hřiště když je ošklivé počasí.
- Něco nového se naučí (myšleno matky).
- Popovídají si.
- Mohou se více věnovat mladšímu dítěti, protože starší se sám zabaví s vrstevníky
(eMimino, 2010).

Jak je vidět, důvodů pro i proti je uváděno mnoho a některé

si dokonce protirečí. Je to také tím, že prostředí jednotlivých RC/MC se mohou výrazně lišit. Jinou funkci také plní RC/MC v malém městě nebo vesnici, kde kromě centra mnoho jiných aktivit a vyžití není (ale děti si mohou hrát kdekoliv), než RC/MC ve velkých městech, kde je kulturních a jiných vyžití mnohem více (ale málokterá jsou otevřená i dětem). Nejtěžší je nejspíše situace v suburbanizaci, v nové zástavbě za městy, tzv. sprawl, kam se rodiny stěhují, aniž by někoho znali a málokdy se zde rozvinou aktivní sousedské vztahy. O sociální izolaci matek pojednává další kapitola.

3.1.2 Sociální izolace a funkce RC/MC

Ženy na rodičovské dovolené jsou vystaveny nebezpečí sociální izolace více, než ostatní lidé. Jestli se toto nebezpečí skutečně stane aktuální, záleží na mnoha faktorech, jak již bylo uvedeno i v souvislosti s funkcemi RC/MC. Hrají zde roli osobnostní charakteristiky ženy, bydliště (místní komunita), vztah s partnerem a další. Nebo také, zda je v okolí k dispozici mateřské či rodinné centrum. I psychologové radí ženám, které sociální izolaci na rodičovské dovolené pociťují, navštěvování RC/MC:

„Při dlouhodobějším setrvání v domácím prostředí, jakým rodičovská dovolená nepochybně je, hrozí pocity sociální izolace. Žena na mateřské (nebo na rodičovské, pozn. autorky) se setkává se stále stejnými lidmi, většinou jinými ženami, ústředním tématem rozhovorů jsou převážně děti. (...) Příjemným zpestřením spolu s dítětem může být i pravidelná návštěva různých klubů maminek a dětí. Každá takto strávená chvíle vás vytrhne ze stereotypu a budete se mít na co těšit ve chvílích, které nejsou vždy růžové“ (Nebesová, 2010).

Sociální izolací jsou zvláště postižené ženy, které v souvislosti s narozením dítěte změnilly své bydliště a nikoho v okolí neznají. Také záleží na roční době – v zimě je díky nemožnosti trávení času venku pocit izolace horší. To potvrzují i internetové diskuze, kde se matky alespoň virtuálně sdružují. Pro obraznost jsou citovány některé typické příspěvky do internetové diskuze „Jak si užíváte mateřskou dovolenou?“ z ledna 2010:

„...já se mám docela dobře, akorát nechodím často mezi lidi, protože nemám s kým ani nemám s kým se bavit (momentálně ani s otcem dcerky)...“

„Nějakou dobrou kamarádku nemám, nebo spíš nemám žádný kamarádky (...). Celý dny zavřená v paneláku, je to děs...“

„Mé malé jsou čtyři měsíce. Žiji s přítelem v zahraničí. Nikoho tady nemám, žádné kamarádky. Přítel je celý den v práci a já jsem s ní pořád sama doma. Ani tady v okolí nic není, kam bych si s ní mohla zajít...“ (Portál Omlazení.cz, 2010).

Z těchto příkladů je jasné, že existují ženy, které by RC/MC v blízkosti svého bydliště jistě uvítaly. Často jim nezbyde nic jiného, než centrum založit samy. Největším problémem se aktuálně zdá tzv. „sprawl“ - zástavby rodinných a bytových domů za okraji měst, kam se mladé rodiny stěhují. Tyto lokality jsou nedostatečně vybavené, kromě těchto domů zde již nic jiného není (Sýkora, 2010). Nakupování, sportovní a kulturní vyžití je směřováno do velkých obchodních center u dálnic, kam matky s dětmi většinou samy nejezdí. Jejich partneři většinou tráví hodně času v práci. Některé ženy pak v diskuzi uvádějí, že nastupují brzy do zaměstnání ne z finančních důvodů nebo ze zájmu o tuto práci, ale kvůli sociálnímu

kontakty, který jim na mateřské/rodičovské dovolené chybí.

3.2 Funkce rodinných a mateřských center pro děti

Z psychologie je známé, že pro utváření zdravé osobnosti je nejdůležitějších prvních 6 let života. A rodinná a mateřská centra se soustředí právě na tyto děti a jejich rodiče. Děti najdou v RC/MC přirozené společenství svých vrstevníků, budou navazovat kontakty s jinými dětmi a zvykat si na jiné než domácí prostředí. Tato skutečnost otevírá možnost nenásilného přechodu do dětského společenství bez neustálé přítomnosti rodičů a usnadňuje nástup do mateřské školy. RC/MC nenahrazuje mateřskou ani základní školu, ale může být doplňujícím článkem či místem předcházejícím zejména škole mateřské. Různé programy se snaží o tvůrčí, pohybový i sociální rozvoj dítěte – tedy všestranný rozvoj celé osobnosti (Naše Lány : občanské sdružení, 2009).

„V mnoha městech a obcích vznikají mateřská centra, která jsou především pro tu polovinu roku, kdy není příznivé počasí venku, výbornou příležitostí pro vzájemné setkávání maminek nebo otců s dětmi, a to hlavně těch, které zatím nemají věk pro mateřskou školu. Malé děti se zde velmi přirozeně, s rodičem vždy po ruce, blíže seznamují s jinými než rodinnými podmínkami, mají si možnost vyzkoušet dorozumívání s ostatními dětmi při různých hrách a mají také příležitost je porovnat a inspirovat se (Kotáková, 2008, s.45).“

Kromě volné herny bývají v centrech přímo pro děti různé aktivity a kurzy. Kurzy se se dají rozdělit na aktivity pro děti s rodiči a bez rodičů.

- *Kurzy pro děti s rodiči:* Ve většině center existuje kurz „cvičení miminek“, i když bývá různě nazýván. Tyto kurzy bývají rozděleny do kategorií podle věku dítěte nebo bývají rozděleny na děti „ležící“, „lezoucí“ a „chodící“. Záleží však na velikosti centra, menší centra mívají v kurzech děti různého věku. Jde většinou o hry a cvičení pro danou věkovou kategorii, které vedou ke zdravému motorickému vývoji dítěte. Pro rodiče mohou být aktivity inspirací, jak si hrát a cvičit s dětmi doma. Zároveň se zde inspirojí a podporují v oblasti týkající se výživy a výchovy malých dětí (MC Hrošík, 2008). RC/MC také nabízejí výtvarné dílny a hudební kurzy pro děti již od 4 měsíců.
- *Kurzy pro děti bez rodičů:* Typickým příkladem je tzv. Školička, což je příprava na školku. Jde o krátký program, kde si dítě zvyká trávit čas bez rodičů. Názvy mohou být různé – Školička, Poprvé bez mámy, Jesličky a další. Dále může jít o výtvarně, hudebně nebo pohybově zaměřené kurzy, kterých se děti účastní bez rodičů.

Celkově se dá říci, že běžné aktivity bývají v RC/MC přizpůsobené přítomnosti dětí a jsou koncipovány tak, že se při nich baví děti i dospělí a jsou tedy přínosným a příjemným prostředím pro všechny.

3.3 Druhy rodinných a mateřských center

Společný cíl všech RC/MC bývá vytvoření příjemného, bezpečného, otevřeného a stimulujícího prostoru, který mohou rodiče a další členové rodiny s předškolními dětmi navštěvovat. Konkrétnější zaměření se ale může lišit. Zrovna tak se liší názvy center nebo jejich

formální organizace.

Co tedy můžeme označit jako RC/MC? V této práci jsou to všechny organizace, které obsahují původní funkci mateřských center: prostor, kde se scházejí rodiče s malými dětmi, který poskytuje společenství, solidaritu, možnost výměny zkušeností, vzájemného naslouchání a laického poradenství. Tedy původně jde jen o scházení se a rozhovory. Někteří odlišují mateřská a rodinná centra s tím, že mateřská centra obsahují jen tuto původní funkci, kdežto rodinná centra mají zaměření širší. Rodinná centra mívají rozličné aktivity pro celou rodinu, nejen pro rodiče s malými dětmi a mívají více vzdělávacích aktivit. Ale v praxi to není pravidlem, někdy se mateřské centrum rozroste a pořádá různé aktivity pro celou komunitu (a stále se jmenuje mateřské centrum), jindy nazvané rodinné centrum obsahuje jen původní funkci mateřských center. Tedy ani v této práci rodinná a mateřská centra odlišována nejsou a rozumí se jimi všechna centra, která mají původní funkci mateřských center, přičemž nezáleží na tom, jaké aktivity k nim přibrala.

Oficiální dělení rodinných a mateřských center neexistuje. Následující kapitoly jsou pokusem problematiku RC/MC zmapovat a utřídit.

3.3.1 Dělení podle názvu centra

Názevů, která RC/MC užívá je skutečně hodně. V Příloze A Graf 1 nalezneme možnosti názvů centra. V první skupině jsou různé verze *mateřského, rodinného nebo rodičovského centra*. Ještě před pár lety převládal název „mateřské centrum“ – tedy centrum pro matku a dítě. Bylo

téměř pravidlem, že „rodinná centra“ byla tzv. alternativně zaměřená – na nové psychologické či pedagogické směry, zdravý životní styl, vracení se k přírodě a podobně. Také, jak bylo řečeno v předchozí kapitole, záběr rodinných center měl být širší, obsahovat více kurzů pro celou rodinu, tedy i pro děti ve školním věku, teenagery, seniory, případně pořádat aktivity pro celou místní komunitu. Poslední dobou, se již nově vznikající centra stále častěji nazývají rodinná, aniž by se nějak lišily od mateřských center, jen tím zdůrazňují, že jsou zde vítáni všichni členové rodiny, nejen matky. Někdy se setkáme také s názvem „rodinné a mateřské centrum“, kdy jsou ponechané oba názvy, protože pod názvem rodinné centrum ještě mnoho lidí neví, co si má představit, ale mateřská centra už jsou obecně známá. Další názvy v této skupině (centrum pro rodinu, centrum pro rodiče a děti, rodičovské centrum) jsou variacemi téhož.

Ještě je zajímavé podotknout, že dle Kolínské by se nemělo od původního názvu „mateřské centrum“ upouštět. Mateřská centra (původně vždy a dnes stále téměř vždy) inicuuji a provozují matky, většinou na rodičovské dovolené. Slovo „mateřské“ tak upozorňuje na iniciativu, která vychází od matky. Dle Kolínské je přesto vůči tomuto v ČR je určitý ostych či obavy. Mateřská centra jsou primárně určena matkám, vše ostatní je pak přidaná hodnota. Podle Kolínské se matky rozhodně nemají za co stydět. Dále uvádí, že například z názvu „mateřská škola“ by se mohlo usuzovat, že jde o školy pro matky, každý však ví, k čemu slouží. Na druhou stranu, i v Německu se centra stále častěji jmenují „rodinná“ (Familienzentrum) a odtud koncept našich mateřských center pochází.

Některá centra mají v názvu slovo „komunitní“. *Komunitní centra* existují různá, nejen se zaměřením na rodinu. Posláním komunitních

center bývá rozvoj místní komunity – tedy obce, farnosti, knihovny, atp. Jejich cílem je vzdělávání a sociální služby.

„Komunita znamená společenství, obec, pospolitost, komunitní centra pak v prvotním slova smyslu střed obce. (...) Komunitní centra na mnoha místech vznikala s tím, že nabídnou obci či městské části místo setkávání, při kterém bude současně postaráno někde o starší lidi, jinde o duševně nemocné, zase jinde o děti a mládež ulice (Černá, 2006, s.1).“

Komunitní centra pro rodinu bývají pod záštitou kraje, města, obce, školy nebo farního společenství, které je i financují. Někdy jsou součástí samostatného občanského sdružení. Existují i RC/MC, které jsou samostatné a „komunitní“ mají v názvu, protože jedním z jejich hlavních cílů je zlepšování života místní komunity.

Součástí jakých organizací mohou komunitní RC/MC být je možné vidět z několika příkladů existujících komunitních center:

- Komunitní centrum Kruh při ZŠ Hostýnská v Praze 10;
- Komunitní centrum pro rodinu a dítě, Slezská diakonie Bohumín;
- Komunitní centra pro rodinu při krajské neziskové organizaci Domino (Zlínský kraj);
- Komunitní centrum Český západ - sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, Toužimsko (o.s. Český západ, iniciováno bratry trapisty z kláštera v Novém Dvoře, nyní samostatné o.s.);
- Komunitní centrum Bé plus, Hradec Králové, o.s. Hledání, při Magistrátu Hradce Králové;

a další.

Poslední skupinou názvů RC/MC jsou *dětské, rodinné a mateřské kluby*. Rodinné a mateřské kluby bývají shodné s rodinnými a mateřskými centry. Trochu jiné je to s dětskými kluby, které bývají opravdu více zaměřené na děti než na jejich rodiče, není to však pravidlem. Například v Praze 8 existují dva dětské kluby, založeny současným vedením radnice MČ Praha 8 a jejich koncepce se odlišuje od běžných RC/MC, více o nich pojednává kapitola 4.4. Existují však také dětské kluby, které nemají s rodinnými centry nic společného (turistické oddíly pro děti atp.).

3.3.2 Dělení podle formální organizace centra

Běžné jsou tři typy formální organizace centra (viz Příloha A Graf 2). Nejrozšířenější formou je *občanské sdružení*, což je nevládní nezisková organizace vzniklá za účelem sdílení společných zájmů nebo obecně prospěšné činnosti. Účel sdružení je formulován podrobně nebo jen stručně ve stanovách. Příklad podrobného popisu účelu občanského sdružení je uveden v Příloze C Text 1 (o.s. Klub matek z Benátek, které provozuje Mateřské centrum Benátky), existují však i mnohem kratší formulace. Občanské sdružení může v rámci svých cílů podnikat, případný zisk však musí být použit na dosahování cílů sdružení (Občanské sdružení, 2011).

Druhou formou jsou RC/MC jako *příspěvkové organizace pod městem*. Příspěvková organizace je právnickou osobou zřízenou k plnění úkolů ve veřejném zájmu. Zřizují je organizační složky státu a územní samosprávné celky, v případě RC/MC jsou to hlavně města a městské části. Zřizovatel pak rozhoduje téměř o všem: Jmenuje a odvolává

jejího ředitele, rozhoduje o jeho odměňování, provádí kontrolu hospodaření celé příspěvkové organizace. Poskytuje příspěvek na provoz v návaznosti na výkony nebo jiná kritéria potřeb organizace. V ČR patří do příspěvkových organizací i spousta škol, školských zařízení, muzeí nebo nemocnic (Příspěvková organizace, 2009). Existuje názor, že RC/MC by měly být tvořeny jen „zdola“ a obec by o nich neměla příliš rozhodovat. Na druhou stranu je vítané, když má vedení obce zájem zřídit a financovat RC/MC. Síť MC se snaží u takovýchto center prosadit, aby byl určen jeden „zástupce centra“, se kterým bude vedení obce komunikovat, ale jinak aby byla centru ponechána co největší autonomie.

Třetí formou je RC/MC *jako součást jiné organizace*, nejčastěji jde o charity, nadace nebo církve. Často jsou centra součástí DDM (domov dětí a mládeže). Poměrně velký je počet RC/MC pod YMCA (Young Men's Christian Association - Křesťanské sdružení mladých lidí), je to dáno i historií RC/MC u nás, kdy první mateřská centra vznikala právě pod YMCA. Některá RC/MC se časem osamostatní a založí vlastní občanské sdružení.

Zde je možné uvést typický příklad RC/MC jako součásti jiné organizace: Mateřské centrum Rybička v Litoveli je jedním se středisek křesťanské Charity Šternberk (okres Olomouc), která poskytuje sociální služby v okolí. Vzniklo v roce 2003 po domluvě s maminkami na rodičovské dovolené a dobrovolnicemi. Ty se o mateřské centrum začaly dobrovolně starat. Pro velký zájem se program centra postupně rozrůstal. V roce 2008 již centrum spolupracovalo s jinými mateřskými centry Olomouckého kraje a začalo realizovat projekt z Evropských strukturálních fondů (Mateřské centrum Rybička, 2007).

3.3.3 Dělení podle zaměření centra

Kromě obecného cíle společného všem RC/MC lze u některých center vyzorovat nějaké bližší zaměření nebo směřování. Někdy centrum s touto vizí již vznikalo, jindy se centrum specializovalo později. Toto zaměření je ovlivněno tvůrci RC/MC a poptávkou po konkrétních službách v místě centra. Také intenzita specializace je rozdílná. V příloze A Graf 3 jsou zobrazena některá běžná zaměření center. Jednotlivé druhy zaměření se však mohou v rámci jednoho centra prolínat.

Zvláště v minulých letech centra nevznikala rovnou s vizí většího centra s rozmanitým programem, ale vznikla z aktuálních potřeb místních rodin. Většinou to začalo tím, že se skupina matek s dětmi scházela u jedné z nich doma, ať už „jen tak“ nebo za účelem nějakých aktivit. Také si vypomáhaly s hlídáním dětí nebo podnikaly společné akce a přidávaly se k nim další matky. Většinou následovalo rozhodnutí, najít pro jejich aktivity lepší prostor, než u někoho doma a tak požádaly obec o nevyužité prostory, které by mohly používat. Dále založily občanského sdružení, aby bylo jednodušší získávat finance na rekonstrukci a vybavení prostor. V této fázi je tedy RC/MC zaměřené *na vzájemnou výpomoc ve skupině rodičů*. Většinou to netrvá dlouho, protože začnou mít zájem další rodiče, ať už o využívání služeb nebo naopak nabídnou své služby. Postupně se začíná vybírat vstupné za první aktivity v programu nebo hlídání dětí a centrum se rozrůstá. Tento vývoj byl běžný spíše dříve, dnes jsou již RC/MC natolik známá zařízení, že zakládající členové již od začátku centrum koncipují jako RC/MC s bohatým programem, otevřené všem. Na vesnicích jsou centra založená pouze na výpomoci běžnější.

Zaměření centra na zájmové aktivity pro rodiče a děti je

nejrozšířenější. Spadají sem centra, které žádnou jinou větší specializaci nemají a jde jim tedy hlavně o to, vytvořit příjemný prostor pro rodiče i děti. Do programu zařazují různé zájmové kroužky ať už pro rodiče, děti nebo rodiče s dětmi. Některá centra se mohou více zaměřovat na děti (např. některé dětské kluby), některá na dospělé (např. A centrum). Toto zaměření je nejběžnější pro centra, která vznikla svépomocným způsobem, tedy dobrovolnou aktivitou místních rodičů, jako je uvedeno výše. Samozřejmě neznamená, že by program nemohl obsahovat i aktivity z jiných oblastí. A naopak, i jinak specializovaná centra mívají velký počet běžných zájmových kurzů pro rodiče a děti.

Poslední skupinou jsou RC/MC, která se specializují na *sociální prevenci a/nebo služby v oblasti výchovy, vzdělávání a péče o zdraví*. Může jednat o nízkoprahové zařízení, které podporuje rodiče ze slabších sociálních vrstev, může podporovat integraci cizinců, integraci postižených dětí, může spolupracovat s pěstounskými rodinami nebo dětskými domovy. Samozřejmě i v „běžných“ centrech lze velmi často najít v jejich programu nějaký sociálně zaměřený projekt.

4 VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY V RODINNÝCH A MATEŘSKÝCH CENTRECH

Téměř všechna RC/MC nabízí nějaké vzdělávací aktivity, především ve volnočasové sféře. Pokud jde o profesní vzdělávání, jde často o projekty strukturálních fondů EU nebo o vzdělávání vlastních pracovníků centra. Síť MC nabízí tematické semináře zaměřené metodicky na řízení RC/MC nebo na programovou náplň RC/MC, a to na krajské i celorepublikové úrovni. Také je běžné, že RC/MC často na vzdělávání spolupracují s dalšími organizacemi. Protože je tato problematika natolik různorodá, je obtížné ji obecně zmapovat. V této práci byla zvolena forma příkladů, kterou budou jednotlivé přístupy k vzdělávacím aktivitám přiblíženy. Bydliště autorky ovlivnilo výběr a jedná se o příklady organizací se sídlem v Praze, situace v jiných částech republiky je často odlišná, center je méně, plní častěji především prvotní funkci RC/MC, program obsahuje méně aktivit a podobně. Navíc byly vybrány RC/MC, které se více věnují vzdělávacím aktivitám nebo jsou jinak pro tuto práci zajímavé. Tento vzorek neodpovídá průměrným RC/MC. V následujících kapitolách budou tedy nastíněny vzdělávací aktivity:

- 4.1 *Sítě MC ČR*, jakožto sdružující organizace pro velkou část RC/MC.
- 4.2 *Ligy otevřených mužů*, jako organizace, která s RC/MC na vzdělávacích aktivitách spolupracuje.
- 4.3 *Rodinného centra A centrum*, jako příkladu pro RC/MC zaměřeného na alternativní životní styl.
- 4.4 *Dětských klubů Karlík a Osmík MČ Prahy 8*, jako ojedinělého projektu městské části.
- 4.5 *Mateřského centra Pecička*, jako příkladu sociálně

zaměřeného centra, usilující o integraci zdravotně postižených a sociálně slabých dětí a jejich rodičů do společnosti.

- 4.6 *Rodinného a kulturního centra Nová Trojka*, jako příkladu členského centra Sítě MC, které je velmi aktivní ve vzdělávací činnosti a také se snaží o komunitní rozvoj.
- 4.7 *Shrnutí vzdělávacích aktivit v RC/MC a interpretace dílčích výsledků výzkumu Sítě MC*.

4.1 Vzdělávací aktivity Sítě mateřských center v České republice

O.S.

Síť MC v ČR organizuje velké množství seminářů, projektů a kampaní, které jsou zaměřené na vzdělávání. Jejich jednotlivé vzdělávací aktivity se dají rozdělit podle cílových skupin na aktivity:

- pro pracovníky a dobrovolníky v RC/MC,
- pro zaměstnavatele,
- pro veřejnost.

Dále budou popsány typické aktivity pro jednotlivé cílové skupiny. V rámci projektů jde jen o aktuální příklady.

Mezi *aktivity pro pracovníky a dobrovolníky RC/MC* patří workshopy a semináře. Jsou zaměřeny na rozvoj a profesionalizaci mateřských center a konají se v některém členském centru. Trvají průměrně kolem 3-5 hodin a stojí přibližně 200-700Kč. Bývají otevřeny i pro nečleny, avšak pro členy Sítě MC v ČR jsou výrazně cenově zvýhodněné a v případě velkého zájmu mají tuto přednost. Někdy bývá počet omezen na jednu osobu z každého centra (například účetnictví). Příklady některých seminářů:

- Asertivita pro MC;
- Základy účetnictví a personalistiky pro MC;
- Účetnictví a účetní závěrka v neziskových organizacích;
- Metodika MPSV pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým organizacím v oblasti podpory rodiny;
- Projektový management v MC;
- Public relations pro MC;
- Táta v MC;
- Cvičení s dětmi aneb inspirujeme se navzájem;
- Fotografie – základ dobré propagace MC
(Sít' mateřských center o.s., 2009).

Dále existují vzdělávací semináře pro pracovníky a dobrovolníky RC/MC v rámci projektů Sítě MC v ČR, které bývají financovány z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Tyto semináře bývají bezplatné. Pro příkladnost lze aktuálně jmenovat cyklus vzdělávacích seminářů pro mateřská centra pořádaný v rámci projektu „Šance rodině i zaměstnání“ v kraji Vysočina (semináře: Rodina a zaměstnání, Služba péče o děti, Public relations pro MC, Lidské zdroje v NNO a Základy finančního řízení v NNO) (Pozvánka na cyklus vzdělávacích seminářů pro mateřská centra, 2011).

Ještě je vhodné zmínit, že dříve probíhaly pravidelně semináře „Jak začít“ *pro zájemce o založení RC/MC*. První byl s pomocí německé nadace H. Bölla v roce 1991 a poslední v roce 2008. Tyto semináře se již více nekonají, ale existuje brožura „Jak začít“ a k dispozici je pomoc krajské koordinátorky, která poskytne podrobné informace a

případné provázení na cestě za RC/MC.

Také *pro veřejnost* probíhají vzdělávací semináře v jednotlivých RC/MC, organizovány Sítí MC v ČR. Je jich však mnohem méně, než seminářů pro pracovníky RC/MC. Jsou to:

- Seminář o rodinných financích.
- Seminář o účetnictví.
- Kurz „Respektovat a být respektován“ ve spolupráci se Společností pro mozkově kompatibilní vzdělávání. Obsahuje semináře: Jak postupovat při oprávněných požadavcích vůči druhým (dětem i dospělým), Jak jednat s dětmi nebo s dospělými, kteří dávají najevo negativní pocity, Rizika trestů a co namísto nich, Jak projevit uznání a ocenění (co namísto pochval a odměn).

Pro veřejnost probíhají vzdělávací aktivity v RC/MC také v rámci projektů financovaných z prostředků ESF prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR. Pro příklad, v rámci projektu „Krok k zaměstnání“, probíhá rekvalifikační kurz „Péče o děti ve věku od 3 do 15 let“. Síť MC je akreditována MŠMT k realizaci tohoto rekvalifikačního kurzu. Díky stejnému projektu bylo také na podzim roku 2010 uspořádáno v rámci ČR sedm seminářů "Zpět do zaměstnání". Semináře byly určeny široké veřejnosti, byly bezplatné a pojednávaly o tématech: kde a jak hledat zaměstnání, alternativní formy práce a jiné nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, osobní motivace, profesní předpoklady a volba zaměstnání, právní minimum pro zájemce o zaměstnání, psaní životopisu a příprava na osobní pohovor (Projekty Sítě MC).

Vzdělávací aktivity pro zaměstnavatele probíhají především opět v rámci projektů. Momentálně proběhly semináře v rámci projektu projektu „Šance rodině i zaměstnání“. Jsou určeny pro zaměstnavatele zajímaví se o rovné příležitosti a sladování rodinného a pracovního života a/nebo se zájmem poskytovat alternativní pracovní úvazky.

V rámci projektu „Krok za krokem“ budou v budoucnosti probíhat semináře na propagaci firemních miniškolek (Projekty Sítě MC). Sít' MC připravuje také rekvalifikační kurz na koordinátora/ku RC/MC (Kolínská, 2011a). Jak je vidět, paleta vzdělávacích aktivit Sítě MC je pestrá. Největším přínosem jsou vzdělávací aktivity především pro začínající nebo malá centra. Jak již bylo zmíněno, pro velká, zkušená a aktivní RC/MC tyto vzdělávací kurzy Sítě MC již nemají smysl.

4.2 Projekty Ligy otevřených mužů ve spolupráci se Sítí mateřských center

Liga otevřených mužů si klade mimo jiné za cíl zviditelnění *aktivního otcovství* jako důležité součásti mužské identity. Nabízí internetové poradenství, předporodní kurzy pro muže, akce pro otce a jejich rodiny, setkání na téma sladování osobního a pracovního života, festival Tátafest a informační kampaně. Prosazuje zavedení Dne otců v ČR. Spolupracuje také se Sítí mateřských center v České republice (Liga otevřených mužů).

Sebereflexe ženské role ve společnosti je častým tématem již dlouhou dobu, nyní chtějí svou roli reflektovat také muži. Zvláště mladí otcové cítí svou roli otce jako součást své identity a je pro ně důležitá. V průměrné společnosti se však stále ještě nehodí mluvit o tom, že se muž rád stará o

své malé děti a hraje si s nimi. Projekt Ligy otevřených mužů (společně s Ministerstvem práce a sociálních věcí) „Táto jak na to“, financovaný z velké části z Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanosti Evropského sociálního fondu, má za hlavní cíle zlepšení této situace, tedy:

- aby se muži/otcové v rámci svých možností více zapojovali do péče o své děti a o domácnost;
- aby zaměstnavatelé více a nediskriminačně akceptovali zájem mužů/otců zapojovat se do péče o děti a vycházeli jim vstříc;
- aby novináři přijali problematiku aktivního otcovství jako nové aktuální téma, a pomohli tak vyvolat širší veřejnou diskusi;
- aby se nevládní neziskové organizace s podobným nebo blízkým zaměřením mohly k tomuto projektu připojit;
- aby zákonodárci a samospráva podpořili prosazení konceptu aktivního otcovství do české rodinné politiky (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010).

Více informací o projektu je k nalezení na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010).

V rámci tohoto programu „Táto jak na to“ běží projekt „Táta v centru“, jehož hlavní náplní jsou workshopy v mateřských a rodinných centrech po celé ČR. Na workshopech se probírají témata jako otcovství jako životní projekt, rodičovské kompetence mužů nebo zapojení mužů do činnosti centra. Projekt je hrazen z dotace Ministerstva práce a sociálních věcí. Dalším projektem je každoroční červnová kampaň „Táta dneska frčí“ . V roce 2010 se 4. ročníku zúčastnilo již 57 mateřských a rodičovských center. V rámci kampaně probíhají v centrech různé aktivity - soutěže, výlety, cyklovýlety, turnaje, tvořivé dílny, divadla atd., které jsou hlavně pro muže a jejich děti. Podle závěrečné zprávy byly organizátoři

většinou spokojeni s velkou účastí a nadšením otců. Někde se napak stalo, že se otcové styděli, odmítali se účastnit soutěží a programu a účast nechali na svých manželkách. Zde organizátoři rozhodli, že příště se budou otcové zapojovat již do vymýšlení a organizace programu a budou tak více vtaženi do dění (Klinková a Kolínská, 2010).

„Kromě toho, že tato kampaň má za úkol stmelit rodinu zábavnou formou programu, je také velmi důležitou připomínkou toho, že rodina se skládá z mámy, táty a jejich dětí a zaměřuje se především na vztah otec-dítě, na který bohužel dnešní uspěchaná doba leckdy zapomíná a otec se tak chtě nechtě dostává do pozadí při výchově a vytváření vztahu se svým dítětem. Proto je dobře, že si toto uvědomují i mateřská centra a podávají tak kampaní svou „ruku“ všem otcům, kteří by rádi měli kvalitní a pevný vztah se svými potomky, ale občas nevědí, jak a kde začít. Třeba právě začít v mateřských centrech, v kampani Táta dneska frčí, je tím dobrým prvním krůčkem... a my jsme moc rádi, že můžeme být nápomocní“ (Klinková a Kolínská, 2010).

Podpořením mužů, aby více využívali možnosti péče o děti se ulehčí ženám vstup na trh práce a zvýší se jejich ekonomická nezávislost

4.3 Rodinné centrum A centrum

A centrum je zde uvedeno jako příklad RC/MC zaměřeného na alternativní životní styl. Dle ředitelky Hany Pergelové se centrum nechce monopolně a programově zaměřovat na cílovou skupinu „alternativních“ rodičů. Vyplývá to ze stylu centra, přístupu organizátorek a výběru kurzů, že centrum tuto skupinu rodičů láká. Může to být podpořeno

i tím, že v centru působí kontroverzní porodní asistentka Ivana Königsmarková, která prosazuje a uskutečňuje porody doma. A centrum podporuje porod doma a snaží se, aby ženy měly všechny relevantní informace o této možnosti a mohly se samy rozhodnout zda je pro ně vhodný či nikoliv (Pergelová, 2011).

A Centrum není součástí Sítě MC, neboť cítí, že jejich centrum je jiné než běžná RC/MC. Dle Pergelové se nazývá centrem rodinným a ne mateřským především proto, že těžiště jejich práce jsou hlavně těhotné ženy i s partnery a poté rodiče i s miminky (Pergelová, 2010). Existuje také názor, že A centrum není RC/MC a tento názor je částečně oprávněný. A centrum nebylo zakládáno s vizí RC/MC, ale dle autorky plní stejnou funkci jako RC/MC, jen pro alternativní rodiče, kteří se vyhledávají společnost lidí podobně zaměřených. V A centru je mohou najít a sdílet s nimi své zkušenosti.

A Centrum bylo založeno v roce 1998 MgA. Katarínou Zatovičovou. Impulsem bylo uvědomění, že dítě a jeho život je třeba vnímat již od početí, že prvních několik let života dítěte má výrazný vliv na jeho budoucí život a tedy i na budoucí společnost (A centrum, 2009).

A Centrum se soustředí na zprostředkovávání ucelených a objektivních informací o těhotenství, porodu, mateřství a rodičovství, s důrazem na pozitivní přínos pro matku a dítě, otce a celou společnost. Klade důraz na zvyšování společenského uznání role ženy–matky. Vzděláváním rodin chce působit na zlepšení vztahu celé společnosti k dětem: prostor, toleranci, úcta a respekt vidí jako záruku zdravé rodiny a prevenci celospolečenských problémů. Probíhají zde různé druhy cvičení pro těhotné a k dispozici jsou porodní asistentky. Při partnerském

předporodním setkání se budoucí matky mohou společně s partnerem připravit a naladit na porod. Po porodu mohou mít rodiče na všech aktivitách svá miminka i větší děti s sebou. Kurzů pro matky s miminky se mohou účastnit i starší sourozenci miminek a další rodinní příslušníci. Také je možné navštěvovat přednášky a workshopy s rozličnými tématy.

A centrum je již v ČR velmi známé a nyní vzdělává další lektorky, které potom působí v různých RC/MC v ČR a šíří tak jejich koncepci. Na Slovensku existují již tři pobočky A centra (A centrum, 2009).

A centrum se zaměřuje na vědomý, aktivní a co nejpřirozenější porod, ať už v prostředí domácím nebo nemocničním. S tím jsou spojené vzdělávací aktivity, které se zaměřují na těhotné ženy. Kromě individuálních konzultací u porodních asistentek jsou to i dlouhodobé *Kurzy předporodní přípravy* pro rodiče, který obsahuje 6 lekcí po 120ti minutách (například u výše zmíněné Ivany Königsmarkové, která již mnoho let doprovází ženy u porodu doma). Dalším kurzem je *Partnerské předporodní setkání*, které může alespoň částečně nahradit celý předporodní kurz, je určen buď pro páry, který kurz absolvovaly a chtějí si před porodem zopakovat nejdůležitější informace nebo pro páry, kteří se k aktivnímu a vědomému přístupu k porodu „probudily“ až těsně před porodem. Dále jsou pro těhotné různé masáže, taneční kurzy, gravidjóga nebo gravid-tajči (A centrum, 2011).

Program A centra také obsahuje typicky různé volnočasové aktivity (jóga, masáže, tanec, cvičení pro batolata, výtvarné dílny a další), s tím rozdílem, že oproti „běžným“ centrům je přístup lektorů více zaměřený na správné provádění pohybu, na jemné vnímání vlastního těla a pocitů a na spiritualitu. Lektoři jsou pečlivě vybíráni, aby tento přístup

splňovali. Jak již bylo zmíněno, i v kurzech, které jsou primárně jen pro dospělé, jsou děti různého věku běžně přítomné. Jedná se většinou o kojence a batolata, a ty průběh kurzu nijak nenarušují. Také údajně závisí na temperamentu lektora, který ovlivňuje i temperament dětí, když je kurz veden klidně, jsou děti klidné a naopak. Celkově mají s přítomností dětí na kurzech dobré zkušenosti a chtějí ukázat, že když se maminka chce zúčastnit volnočasové aktivity nemusí dítě „odložit“. Naopak, hlídání dětí v A centru k dispozici není. Děti jsou přítomné i na většině přednášek a seminářů. Jen výjimečně povaha aktivity není pro přítomnost dětí vhodná (například vyžaduje naprosté soustředění) a pak rodiče hledají hlídání jinde nebo využijí možnosti cenově zvýhodněného hlídání ve vedlejších soukromých jeslích Beruška (Pergelová, 2011).

Soukromé jesle Beruška sídlí o vchod vedle a jejich hlavní filozofií je individuální a nedirektivní přístup k dětem. Jídlo, které děti v jeslích dostanou je v biokvalitě (Jesle Beruška, 2009). A centrum s nimi navázalo spolupráci, kdy účastníci programu centra zaplatí za hodinu hlídání 90Kč, což je i méně než na kolik vychází hodina při normálním měsíčním předplatném jeslí. I tak je to pro většinu rodičů velká částka, zvláště ještě po připočtení ke kurzovnému v A centru. Ženy také necítí jako problém nechávat si své děti na kurzech s sebou, necítí tedy potřebu jeslí využívat. Jak již bylo řečeno, rodiče využívají jeslí tedy jen několikrát do roka, jak již bylo zmíněno, když na akci není možná přítomnost dětí.

Kurzů A centra se účastní téměř jen ženy. Je to dáno tím, že většina kurzů je koncipována pro ženy. Muži se větší míře účastní pouze předporodních kurzů. Někteří muži docházejí na cvičení miminek – pravidelně je to průměrně vždy jeden muž týdně, nepravidelně svou

partnerku občas nahrazuje více mužů. Také na některých přednáškách a seminářích se muži občas objeví. A – centrum také spolupracuje s Ligou otevřených mužů (viz kapitolu 4.2), který zde čtyřikrát do roka pořádá přednášky *Když rodí muž* a *Otcovství jako životní projekt*, které jsou přístupné pouze pro muže. O tyto přednášky je velký zájem (Pergelová, 2011).

V A centru je velký výběr seminářů a přednášek. Jsou zde časté semináře, které seznamují účastníky s moderními pedagogickými nebo psychologickými směry, například seminář zaměřený na vývoj *dítěte z pohledu waldorfské pedagogiky*, *zážitkový seminář montessori pedagogiky pro rodiče s dětmi*, *přednáška na téma dítě očima moderní psychologie* a podobně. Další semináře/přednášky jsou například nazvány *Dech*, *Duchovní vývoj*, *Homeopatie*, *Jak správně nosit miminka*, *Koncept výchovy dětí u indiánského kmene Yeguanů (instinktivní rodičovství)*, *Jak naučit děti usínat*, *Sourozenci – a jak na ně, když každý je jiný*, *Dvojčata*, *Rodinné konstelace*, *Dynamika partnerských vztahů* a mnoho dalšího. Nově zde proběhne seminář *Dar ženství*, který pojednává o tom, co si dnes ženy mohou předat, co mohou společně sdílet. Nahlíží na důležité fáze ženského života, navazuje na ženskou moudrost, intuici a citlivost, ale také na generační kořeny, na roli žen v konkrétních rodinách (A centrum, 2011).

Krom kurzů zde najdeme i kurzy lektorské, momentálně jsou to *Lektorské kurzy cvičení s dětmi 0-3let* nebo *Lektorský kurz fyzioterapie*. Původně se do lektorských kurzů hlásily hlavně klientky z A centra, které chtěly samy začít podobné kurzy vést. Nyní je většina účastnic lektorských kurzů externích. Po ukončení kurzu některá začínají vést kurzy přímo v A centru, jiná v mateřských a rodinných centrech po celé republice

a šíří tím tak koncepci a přístup A centra. Jiná centra také občas vysílají své pracovníce na tento kurz, v rámci zvyšování jejich kvalifikace.

Ceny všech kurzů v A centru jsou o poněkud vyšší, než v běžných RC/MC. Po zvednutí cen na jaře roku 2010 si návštěvnice na ceny stěžovaly a existuje názor, že centrum je „komerční“. Organizátorky centra zdůrazňují, že je nezaštiťuje žádná jiná organizace, a také žádná organizace ani město mu nedává k dispozici prostor k obývání. A centrum tedy platí plnou tržní „komerční“ cenu za nájem prostorů a momentálně nemá žádné sponzory, granty ani jinou finanční podporu. Je to sice nezisková organizace, ale musí se uživit plně a „komerčně“ sama. A centrum rozhodně nijak nevydělává, spíše se snaží udržet v činnosti. Jedná se hlavně o poslední roky, kdy množství RC/MC v Praze, která nabízejí podobné aktivity, narůstá. Centrum je více řízeno shora než běžná RC/MC a není založen na principu svépomoci a dobrovolnictví jako některá RC/MC, i když jsou mezi organizátorkami a lektorkami neformální a vřelé vztahy. Podle ředitelky centra právě komerční forma organizace centra jiný přístup neumožňuje, protože se musí snažit, aby centrum co nejvíce prospívalo (Pergelová, 2011).

Ceny v předplatném se pohybují okolo 120-140Kč za 60min, což je normální nebo i nižší cena, než je v jiných komerčních zařízeních, které nabízejí podobné služby (jako jóga, pilates, různé vzdělávací semináře atd.). Organizátorky také vybírají skutečně špičkové lektory a lektorky, kteří si za svoje působení účtují vyšší částky, než lektoři v centrech, které jsou založené na principu výpomoci a službě společnosti. V A centru se tedy nízkým cenám běžných RC/MC nemohou vyrovnat.

A centrum nezažívá již takový zájem ze strany rodičů také

proto, že v Praze je nyní center s alternativně zaměřeným programem nebo alespoň některou částí programu čím dál více. Také v mnohých RC/MC po celé ČR i v Praze působí lektoři, kteří prošli jejich kurzem. Původní vize, že se bude počet poboček A center v ČR zvyšovat již není aktuální, protože koncept A centra se šíří jinou cestou než organizátorky předpokládaly a jsou za to rády. Nyní mají v A centru v plánu snažit se získat sponzory, granty a dotace, aby centrum mohlo fungovat dále. Nakonec se dá říci, že se tímto směřováním k běžným RC/MC přibližují, a naopak, běžná centra přejímají některé zaměření jejich programu.

4.4. Dětské kluby Karlík a Osmík pod MČ Praha 8

Ojedinelým projektem jsou tzv. dětské kluby, které zřídila MČ Praha 8. V začátcích stojí rekonstrukce podzemní části Kulturního domu Krakov v Bohnicích, kde vedle malého a velkého cvičebního sálu byl ještě prostor, který byl na první pohled vhodný jako místnost na hlídání dětí, zatímco maminky v sálech cvičí. Budova KD Krakov je ve správě Servisního střediska (celým jménem „Servisní středisko pro správu svěřeného majetku MČ Praha 8“) – což je příspěvková organizace pod MČ Praha 8, která se stará o majetek Prahy 8. Servisní středisko jako takové nemohlo hlídání dětí provozovat, proto v roce 2005 prostor svěřilo do pronájmu občanskému sdružení, které začalo provozovat mateřské centrum. Markéta Paulusová, zastupitelka pro MČ Prahu 8, uvádí, že již po třech měsících se rozhodly se spolupracovnicí vzít iniciativu do svých rukou, protože viděly, že většina rodičů se programu mateřského centra neúčastní z finančních důvodů. Jejich cíle bylo udělat centrum více nízkoprahové, tedy finančně dostupné široké vrstvě obyvatel. Centrum se nazvalo Dětský klub Osmík a zastřešila jej MČ Praha 8, je tedy financováno z rozpočtu odboru

kultury a také z pronájmu přilehlých cvičebních sálů (přes Servisní středisko Prahy 8). Projekt byl velmi úspěšným, a tak se v roce 2009 podle jeho vzoru otevřel i Dětský klub Karlík v Karlíně (Paulusová, 2011).

Koncepce těchto dětských klubů je unikátní, zdá se že podobný projekt zatím jinde realizován není. Vedení klubů organizuje program pro děti, případně pro rodiče a děti přímo v hlídacích místnostech (výtvarné dílny a další). Tvorbou programu nebo vzdělávacích kurzů pro dospělé se vedení klubu zabývá jen částečně. V obou případech jsou vedle klubu k dispozici dva cvičební sály se zrcadly, které jsou nabízeny k pronájmu za relativně nízkou cenu pro veřejnost. Sály si pronajímají různí lektoři volnočasových aktivit a vzdělávání. Pokud je aktivita v době, kdy je dětský klub v provozu, účastníci si zde mohou nechat pohlídat své děti za jednotný paušál 20 Kč, bez ohledu na to, zda mají dítě jedno nebo více a jakého jsou věku (hlídají již novorozence). Zároveň aktivity v tělocvičně zdarma inzerují na webových stránkách klubu, v měsíčníku Prahy 8 Osmička nebo na vývěsních tabulích a nástěnkách po Praze 8 (Paulusová, 2011).

Výsledkem je tedy program, který se utvořil samovolně. Výhodou je, že se vedení klubu o program nemusí dále starat, a má zaručený určitý příjem z pronájmu sálů. Nevýhodou může být právě nemožnost ovlivnit program, což je však do jisté míry řešitelné tím, že dají přednost určitým nájemcům, nebo mohou sami nájemce oslovovat. Nájemci přicházejí a odcházejí podle toho, zda se jim daří své kurzy zaplňovat, jde tedy o jakýsi přirozený výběr. Celkově lze vidět oblíbenost těchto kurzů: pilates, jóga, tai-chi, latin dance, tanec s miminky v bříšku, zumba, orientální tanec, fit flirt dance, rehabilitační břišní tanec, rehabilitační a

kondiční cvičení, výtvarné dílny pro dospělé, keramika, angličtina pro rodiče, babymasáže (Dětské kluby Prahy 8, 2011). Prostory jsou k dispozici i pro jednorázové akce. Momentálně (březen-duben 2011) v Karlíku probíhá pro velký zájem opakovaně seminář „Nejlepší chuva“, který je určen rodičům na mateřské nebo rodičovské dovolené, kteří se chtějí vzdělávat jako odborní pečující nebo hledají tu nejlepší chuvu pro své děti (Prostor pro rodinu o.s., 2011).

Jednorázové akce organizuje i vedení dětských klubů. Jedná se o různé výlety, lampiónové průvody, maškarní, dětské diskotéky, vánoční besídky nebo posezení. Obzvláště oblíbené jsou dětské bazarůky, kde rodiče prodávají a kupují použité dětské oblečení, vybavení a hračky (Paulusová, 2011).

Dětskou hernu v klubech navštěvují rodiče s dětmi jako relaxaci, mohou si zde povídat, jít na internet nebo se účastnit případného programu v herně za poplatek 40Kč. Nemohou zde děti zanechat a odejít z budovy. Odpovědnost za děti má i nadále rodič, i když se může zúčastnit aktivity na sále. Dětské kluby navštěvují běžní rodiče, hledající alternativu pro trávení času s dítětem doma. Spousta rodičů se z finančních důvodů neúčastní programů v sálech a využívají jenom programu dětského klubu. Někdy se údajně snaží pod různými záminkami vyhnout i placení poplatků za hernu. Výlety a jiné akce musí být co nejvíce dotované, aby se jich rodiče účastnili. O další program, jako například další vzdělávací nebo osvětové kurzy prý tito rodiče nemají přílišný zájem, jsou „pohodlní“. Naopak mají zájem o rozšíření provozu herny, tedy o odpolední a prázdninový provoz (Paulusová, 2011).

Zajímavé je, že v dětských klubech nemají nouzi o tatínky,

aniž by je nějak aktivně vyhledávali. Podle Paulusové to může být neutrálním názvem centra a inzercí (Paulusová, 2011). Název centra „dětský klub“ tatínky neodradí. Program klubů je neutrální a využívají ho především tatínkové, kteří jsou na rodičovské dovolené nebo se více aktivně podílejí na péči o děti a hledají aktivity, které by mohli s dětmi provozovat. Často se o klubu dozvědí z měsíčníku MČ Prahy 8 „Osmička“, kde mají dětské kluby velkou inzerci. V dětských klubech lze také potkat chůvy s dětmi, které hlídají děti soukromě v rodinách a využívají tohoto místa pravidelně jako příjemnou alternativu oproti hlídání dětí doma.

V budoucnu by měl Praze 8 přibýt další dětský klub „Kobylka“ v Kobylisích v rámci budoucího sportovního centra Chabařovická. Tento projekt by měl být mnohem větší a rychlost jeho realizace závisí na dostupných financích v budoucnu. Kromě dětského klubu by zde měly být opět cvičební sály, počítačová učebna, aktivizační centrum pro seniory, fitness centrum, společenský sál, nekuřácká kavárna s cukrárnou, kadeřnický a kosmetický salon nebo tenisové kurty (Ludková, 2010). Všechny tyto aktivity bude možno navštívit a zároveň při nich využít hlídací služby v dětském klubu.

Dětské kluby MČ Prahy 8 jdou vlastní cestou vzhledem k ostatním RC/MC. Se Sítí Mateřských center nespolupracují, protože cítí, že jejich koncept se od konceptu typických RC/MC odlišuje. Z pohledu Sítě MC kluby nejsou tvořeny a vedeny „zdola“ a svépomocí, naopak jsou zcela v rukách vedení městské části. Pomalu se však i zde některé aktivnější matky chopily iniciativy a na mnohých aktivitách spolupracují, pomáhají s organizací a vymýšlejí nové nápady. Jakým směrem se tedy bude vývoj těchto klubů ubírat, ještě nikdo neví.

4.5. Mateřské centrum Pecička

Mateřské centrum Pecička, někdy nazýváno také jako Dětský klub Pecička, patří pod humanitární občanské sdružení CID, Centrum integrace dětí a mládeže, o.s. Toto občanské sdružení existuje již 20 let a snaží se o zlepšení podmínek pro integraci zdravotně postižených a sociálně slabých dětí, jejich rodičů, mládeže, nezaměstnaných a v neposlední řadě také seniorů (CID Pecička, 2011).

Centrum integrace dětí a mládeže CID vzniklo roce 1990 jako poradenské a informační centrum pro rodiny se zdravotně a sociálně handicapovanými dětmi. Jeho cílem byla (a stále je) podpora jejich zájmů a potřeb a vytváření podmínek pro lepší integraci zdravotně a sociálně handicapovaných dětí a mládeže i jejich rodičů do společnosti. Postupně přidávali i klubové aktivity a činnosti (zájmové kroužky pro děti zdravé i se zdravotními problémy) a ozdravné pobyty v Lipové-Lázních v Jeseníkách. Přičemž se soustředili především na děti s chronickými a civilizačními onemocněními – jako jsou silné alergie, atopie, kožní a respirační choroby, a další. Ředitelka CID PhDr. Marie Petrželová uvádí například diabetes, epilepsii, astma, lupénku nebo dětskou obrnu (Petrželová, 2011). Ze sociální problematiky ze CID zaměřuje na děti z narušených či neúplných rodin, děti bez rodičů, s nezaměstnanými nebo příliš zaměstnanými rodiči, z dětských domovů, děti s problémy sociability, učení, komunikace a podobně (CID Pecička, 2011).

4.5.1 Historie CID

Pro lepší pochopení všech souvislostí je důležité se podívat

i na historii CID. V začátcích centrum sídlilo v Peckově ulici v Karlíně, ale volnočasovou aktivitu směřovalo do domu dětí a mládeže Karlínské Spektrum (dále DDM Spektrum). Kroužky a volnočasové aktivity pořádali pro zdravé děti a jejich rodiče, přičemž do všech těchto aktivit integrovali handicapované děti a jejich rodiče, které k nim chodili do poradny.

Do DDM Spektrum byla snaha přivést i maminky s nejmenšími dětmi, které často oslovovali již v porodnicích. Šlo o zdravé děti a jejich rodiče, mezi které opět integrovali handicapované děti a jejich rodiče. Aniž by to organizátoři věděli, vzniklo tak jedno z prvních mateřských center v ČR, nazývalo se „Babyclub“ nebo také „Ma+Mi“ (maminky a miminka). Dle Petrželové v začátcích tohoto klubu (začátkem 90. let) poptávka po mateřských center tolik nebyla, protože děti ještě běžně navštěvovaly jesle. Hlavně však o tom nebylo povědomí. Zájem začal někdy v polovině 90.let, kdy matky byly s malými dětmi více doma. V Karlíně si maminky také stěžovaly na napadání a obtěžování ze stran příslušníků romské komunity v parcích a na hřištích, a hledaly tak zázemí. V Babyclubu probíhala volná herna, kde si spolu maminky mohly povídat, dále různá cvičení s dětmi, výtvarné dílny, besedy laktační poradkyně, poradna pro dvojčata a další. Dětem s pohybovým postižením centrum velmi pomáhalo dělat velké pokroky, například se naučily díky přítomnosti zdravých dětí lézt a podobně (Petrželová, 2011).

Zároveň CID založilo v DDM Spektrum klub „Cid'áček“, který byl pro předškolní děti (ca 3-6 let, s odkladem až do 7let věku), kde také probíhala integrace handicapovaných dětí. Zde bylo již více zájmových aktivit a občas také opouštěly prostory centra a pořádaly různé výlety.

Později CID začalo pořádat vzdělávací aktivity pro rodiče

na různá témata, tzv. besedy, kdy spolupracovali s předními českými pediatry, většinou odborníky na různé druhy zdravotních obtíží a onemocnění. Čestným členem CID se stal i Prof. Matějček³. K těmto besedám se přidal i kurz výuky práce na počítači pro maminky (Petrželová, 2011).

4.5.2 Současnost CID

První období CID skončilo náhle, povodněmi v roce 2002. Prostory v DDM Spektrum po rekonstrukci k užívání již nedostali, protože zde bylo založeno centrum pro předškolní děti Kostička přímo pod DDM, které zde působí dosud. CID postupně zrekonstruovalo staré prostory v Peckově ulici, které jsou nyní bezbariérově přístupné. Nové centrum obsahuje opět poradnu a dále mateřské centrum Pecička (0-4/5let) a dětský klub Pecka (příprava na školu a mladší školní děti). Ostatní volnočasové kroužky se většinou v době rekonstrukce osamostatnily a lektoři je již pořádají sami (například cvičení s dětmi nyní probíhá v Sokole Karlín a podobně). Tyto zájmové kroužky nadále s CID spolupracují – zvou se vzájemně na své akce a navštěvují se. Dobrou zprávou je, že v letošním roce je plánováno opětovně zavést dřívější vzdělávací besedy, pod názvem „Setkávání rodičů a hostů“ (Petrželová, 2011).

4.5.3 Specifika MC Pecičky

Petrželová vidí hlavní rozdíl mezi Pecičkou a běžnými

3 Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. byl světově uznávaný dětský psycholog, který se průkopnický věnoval studiu podmínek vývoje dětí v ústavech - v prostředí psychického strádání neboli deprivace. Jednalo se o moderního reformátora péče o děti, který zdůrazňoval nezastupitelnou úlohu rodiny (Zdeněk Matějček, 2010).

RC/MC v tom, že v Pecičce si maminky vzájemně nevypomáhají, ale je zde přítomný odborník (psycholog-pedagog), který vede další pracovníky, případně dobrovolníky nebo praktikanty (Petrželová, 2011). Dobrovolníků mají však spíše nedostatek, většinou se jedná o studenty, kteří zde absolvovaly praxi a pak s nimi spolupracují dále, nebo o aktivní seniory, které se snaží do činností centra také zapojit. Jinak je funkce Pecičky pro rodiče podobná jako funkce jiných RC/MC, navíc poskytuje podporu rodinám s handicapovanými dětmi.

Podle Petrželové se matky, které Pecičku navštěvují, dají rozdělit do tří skupin: *První skupinu* tvoří tzv. „osvícené matky“, které jsou komunikativní, a mají rády společnost. Jejich děti jsou zdravé, ale chtějí jim ukázat, že existují i jiné děti, které zcela zdravé nejsou. Svou přítomností podporují integraci handicapovaných dětí a jejich rodin do společnosti. *Druhou skupinou* jsou matky, které Pecičku využívají jako běžné RC/MC, například si chtějí popovídat s přítelkyněmi u kávy. Tyto matky si občas svých dětí natolik nevěšmají, že je pracovnice centra musí aktivně zapojit do programu. Někdy tyto ženy až příliš často využívají levného hlídání dětí, které je primárně určeno hlavně rodičům, kteří je nutně potřebují (musí si něco důležitého zařídit, jdou k lékaři, dodělávají si školu, hledají práci a podobně). *Ve třetí skupině* jsou matky, které centrum díky jeho zaměření skutečně potřebují, tedy s postiženými dětmi, s dětmi se zdravotními problémy. Někdy mají zdravotní, psychické či rodinné problémy také samotné matky. Pokud mají sociální a právní problémy, je pro ně k dispozici zdarma právní poradna. Po sociálně znevýhodněných rodičích CID nevyžaduje platbu za jednotlivé aktivity, stačí když zaplatí jednou do roka členský příspěvek. CID znevýhodněným rodinám pomáhá také získat různé příspěvky a dotace, například od Fondu ohrožených dětí nebo od

organizace Člověk v tísni (Petrželová, 2011).

V novějších letáčcích Pecičky již nestojí jen „maminky, přidejte se k nám“, ale „maminky a tatínci, přidejte se k nám“ - na webových stránkách dále zvou do centra kromě rodičů i prarodiče s vnoučaty. Do centra nyní chodí i otcové s dětmi, někdy nevlastní otcové, strýcové nebo dědečci. Je to však spíše málo a příliš se do aktivit nezapojují. Jiné je to u otců dětí se závažnějším zdravotním postižením, kteří jsou většinou zvyklí se více podílet na péči o dítě. Volnočasových aktivit, které se po rekonstrukci CID po povodních osamostatnili se údajně účastní velké procento mužů, což je dáno také zaměřením těchto aktivit (například dobrodružný klub „Pátrači“, kde účastníci pátrají po pověstech a legendách staré Prahy a podobně).

Své aktivity CID financuje z grantů Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a Magistrátu hl.m.Prahy. Peníze jsou však vždy posílány s velkým zpožděním (na to si stěžují všechna RC/MC). Dále pak dostávají nepravidelně příspěvky z dalších organizací a fondů. Pecička je tedy díky sociálnímu zaměření mnohem více financována zvnějšku než běžná RC/MC. Příspěvek klientů činí 50Kč za celé dopoledne nebo odpoledne. Hlídní dětí zde stojí 60Kč za hodinu, za celé dopoledne 200Kč. Jak již bylo řečeno, po sociálně slabých rodinách příspěvek nechtějí (Petrželová, 2011).

4.5.4 Vzdělávací a jiné aktivity CID

V rámci mateřského centra Pecička probíhají, jak již bylo zmíněno různé aktivity: cvičení s dětmi, poradenství, výtvarné dílny,

hudební dílny, čas s knihou, angličtina apod. Přičemž zaměření je takové, aby se aktivit mohli účastnit zdravé i handicapované děti s rodiči.

Rodiče, které navštěvují Pecičku se se svými dětmi se ale účastní i jiných akcí, které CID pořádá. To jsou například integrační ozdravné tábory v Jeseníkách (pro děti nebo děti s rodiči). Dále rodiče s dětmi (často právě s těmi handicapovanými) doprovází CID na různých akcích, jako jsou jarmarky chráněných dílen, den pro zdravotně postižené děti, veletrh zdravotnicví, veletrh neziskových organizací, Bambiriáda, farmářské trhy, Den země, Ekohrátky, Karlínské slavnosti a další (Petrželová, 2011). Účast na většině takovýchto akcí má mimo jiné funkci osvěty, tedy šíření povědomí o potřebě zlepšit podmínky integrace zdravotně a sociálně handicapovaných dětí a jejich rodin do společnosti a informovat o existenci CID a jejích aktivit. Na většině podobných akcích je program hlavně pro větší děti, proto se CID svým programem soustředí na nejmenší děti a jejich rodiče. Rodiny s nejmenšími dětmi se pak na akcích shromažďují u stanoviště CID, kde je pro ně připraven program.

V CID je také poradna pro práci s počítačem, internetem a hledání zaměstnání, která je k dispozici pro rodiče a nezaměstnané. Tu využívají ženy i muži. Jak již bylo zmíněno, v nejbližší době se znovu zavedou dřívější besedy s odborníky na různá témata.

Přes svojí dlouhou historii je CID stále malým centrem, které však odvádí důležitou práci. Poté, co se RC/MC v Praze stala běžná, navštěvují nyní CID hlavně ti, kteří to nejvíce potřebují, tedy rodiče handicapovaných dětí. Možná, by centrum v budoucnu mohlo splupracovat i s jinými RC/MC a takováto spolupráce by mohla být velmi přínosnou pro obě strany.

4.6 Mateřské a otcovské centrum rodinného a kulturního centra Nová Trojka

Novou Trojku lze uvést jako příklad centra, které by mohlo být inspirací pro mnohá jiná RC/MC. Centrum vznikalo „zdola“, na začátku byl protest proti vedení MČ Praha 3 s neobyčejným výsledkem, protože nyní naopak s městskou částí spolupracují a mají její plnou podporu. Centrum se velmi rozrostlo a patří mezi hodně velká RC/MC, náročná na koordinaci, organizaci a financování. To všechno se jim však daří velmi úspěšně, navíc mají velké množství aktivních dobrovolníků. Program Nové Trojky také obsahuje mnoho vzdělávacích aktivit.

4.6.1 Historie

Na jaře roku 2002 rozhodla MČ Praha 3 o uzavření žižkovského kulturního a vzdělávacího střediska Trojka, které organizovalo různé aktivity, mimo jiné i zájmové kurzy pro děti od 2 let. Z nelibosti nad tímto krokem se dalo dohromady několik matek, které do Trojky vodily svoje děti na kroužky a také dvě lektorky těchto kurzů a rozhodly se založit vlastní kulturně-vzdělávací centrum. Prvním krokem byl protestní happening, kdy je radnice musela vzít navědomí a postupně si získaly sympatie místostarostky. „Nová“ Trojka měla částečně převzít náplň „staré“ Trojky – hudební, výtvarné a pohybové kurzy pro děti a klub pro sociálně slabé děti (Kramná, 2008). Několik maminek zakládajícího týmu v tu dobu pravidelně navštěvovaly první mateřské centrum v YMCA Na Poříčí a tak se rozhodly, že vytvoří mateřské centrum i jako součást Nové Trojky (Kurzweilová, 2011). MČ Praha 3 pro projekt zrekonstruovala prostory v Jeseniově ulici a v květnu roku 2003 se centrum otevřelo.

Zmiňované mateřské centrum zakladatelky nazvaly již při plánování, tedy v roce 2002 „Mateřské a otcovské centrum Nové Trojky“, byly tedy jedny z prvních MC v České republice, jehož název napovídal, že centrum není jen pro ženy. Tehdy údajně jejich název u ostatních mateřských center vyvolával úsměv, ale 5 let poté, v roce 2007 se již i ostatní centra připojovaly do kampaně „Táta dneska frčí“, na podporu otců v RC/MC (viz kapitola 4.2) (Kurzweilová, 2011).

Finanční prostředky na provoz se Nové Trojce podařilo získat z darů MČ Prahy 3, Magistrátu hl.m. Prahy, Nadace Naše dítě a farní charity Žižkov. Přesto členové týmu, vesměs matky na rodičovské dovolené, pracovaly v té době pro Novou Trojku na dobrovolnické bázi. Výroční zpráva za rok 2003 uvádí 3000 odpracovaných dobrovolnických hodin (Kramná, 2009).

S dopoledním provozem a akcemi Mateřského a otcovského centra (dále MOC) pomáhalo asi deset aktivních maminek. V programu byla Batolátka (hry, hudební a výtvarné činnosti pro nejmenší s rodiči), Školička (příprava na MŠ), různé přednášky a otevřená herna.

Odpoledne pak byly v Nové Trojce zájmové kurzy pro děti a dospělé, jindy se pořádaly tzv. „tradiční akce“ pro místní komunitu – jako např. Mikuláš, karneval, jarní vynášení Morany a další, kterých se vždy účastnili i rodiče s dětmi z MOC.

Následující roky se Nová Trojka rozrůstala, pořádala více akcí pro místní komunitu, a stala se jednou z vůdčích neziskových organizací na Praze 3. Z projektu přednášek a seminářů pro rodiče „Děti sebou“ se stal projekt mnohem rozsáhlejší s názvem „Rodičovské

inspirace“. V roce 2008 začala Nová Trojka spoluprací s Ligou otevřených mužů projektem „Táta v centru“, kde probíhali semináře pro celou rodinu nebo i jen pro muže. V tomto roce centrum získalo také akreditaci Dobrovolnického projektu u Ministerstva vnitra, někteří dobrovolníci tak od té doby pracují v Nové Trojce na smlouvu. V roce 2009 započala Nová Trojka projekt „Chlapi friendly“ a opět rozšířila počet kurzů a cvičení. Například cvičení miminek se pro velký zájem rozšířilo na tři, později i čtyři skupiny. Naopak „Ateliér výtvarných technik“, což byl nízkoprahový klub pro sociálně slabé děti, zanikl. Jeho roli přebraly nízkoprahové kluby v okolí. Nová Trojka se také začala účastnit komunitního plánování na Praze 3 (Kurzweilová, 2010).

4.6.2 Současnost

Z Nové Trojky se postupem let stalo velké rodinné a kulturní centrum se spoustou aktivit, kterého součástí je i MOC, přičemž ale hranice center nejsou výrazné a aktivity i účastníci se vzájemně prolínají. Některá jiná velká RC/MC mají podobný rozsah aktivit, ale nerozdělují to na dva kluby/centra, výsledek je stejný. U Nové Trojky je patrné, že se snaží svou činností pozitivně ovlivňovat celou místní komunitu Žižkova a být občansky aktivní. Jde o podobné zaměření, jaké má čím dál více RC/MC v Německu, aniž by se ovšem organizátorky Nové Trojky zde inspirovaly.

Se Sítí MC výrazněji nespolupracují, jen v úplných začátcích jim bylo inspirací první mateřské centrum YMCA a při vzniku Sítě MC se Nová Trojka stala jejím členem. Nová Trojka je však natolik aktivní, že žádné semináře Sítě MC využívat nepotřebuje, naopak některé

aktivity začíná jako první (například podpora mužů a otců v centru, den otevřených dveří a další). Semináře Sítě MC určené pro její členy jsou vhodnější spíše pro začínající či malá RC/MC než pro centra jako je Nová Trojka. Nová Trojka také nevyužívá žádných grantů EU - kvůli přílišné administrativě a v centru převládajícímu názoru, že by měl nejdříve vzniknout projekt a potom následovat hledání finančních zdrojů a ne naopak, tedy dělat projekt takový, aby získal finance od EU (Kurzweilová, 2011).

Naopak si Nová Trojka nemůže stěžovat na MČ Praha 3, která je podporuje a uznává činnost rodinného a kulturního centra jako významnou prevence ohrožení negativními vlivy. Některé větší akce Nové Trojky navštěvuje i vedení radnice (například Den otevřených dveří). V tomto má Nová Trojka štěstí, na rozdíl od spousty jiných RC/MC, které provozují svou činnost vedení obce/města/městské části navzdory (V Praze například MČ Zbraslav, kde vedení radnice postupuje proti zájmům Rodinného centra Pexeso) (Kurzweilová, 2011).

Výjimečný je také vztah Nové Trojky k dobrovolníkům, kterých má neobvykle hodně, údajně protože ví „jak na ně“. Díky výše zmíněné akreditaci Dobrovolnického projektu MVČR dostávají menší dotaci. Momentálně (duben 2011) má Nová Trojka asi 10 dobrovolníků bez smlouvy a 25 se smlouvou. Mezi dobrovolníky je 5 mužů, což je na RC/MC velký počet (Kurzweilová, 2011). Mezi nimi je i „děda“ Petr Hájek, který byl začátkem roku 2011 oceněn prestižní cenou za dobrovolnictví Křesadlo. Většina dobrovolníků jsou rodiče na rodičovské dovolené. Dobrovolníci mají výrazné slevy na aktivity Nové Trojky, mohou se účastnit dobrovolnických setkání, pro ně určených vzdělávacích seminářů nebo

Wellness dne (den zaměřený na kosmetické a kadeřnické služby, masáže, relaxaci atp.). (Nová Trojka, 2011).

4.6.3 Vzdělávací a jiné aktivity Nové Trojky

Rodinné a kulturní centrum Nová Trojka svoje aktivity dělí podle cílových skupin. Dá se říci, že jde o tři hlavní pilíře a každou oblast má na starost jiná organizátorka Nové Trojky. Prvním pilířem je *Mateřské a otcovské centrum* (MOC), druhým je *zájmové vzdělávání rodičů a dětí* a třetím pilířem jsou „*Tradiční akce*“ *pro veřejnost*. Nová Trojka také pořádá různé *semináře pro své dobrovolníky* (Kurzweilová, 2011).

V rámci MOC Nové Trojky je k dispozici volná herna, cvičení pro miminka různého věku, angličtina, keramika, hudební dílna, pilates s hlídáním dětí a odpolední program s výše jmenovaným „dědou Petrem“. V rámci zájmového vzdělávání jsou v Nové Trojce k dispozici různé volnočasové kurzy pro předškolní děti, pro školáky a pro dospělé. Z hlediska této práce je velmi zajímavé vzdělávání pro rodiče na rodičovské dovolené „Rodičovské inspirace“. Jsou to besedy, přednášky a vzdělávací cykly pro rodiče i ostatní zájemce. Jejich obsah je zaměřen na výchovu dětí, dětskou psychologii, zdraví, komunikaci a další aktuální témata, s nimiž se může setkat rodič na rodičovské dovolené i po ní. Při některých programech je zajištěno hlídání dětí. Nová Trojka dlouhodobě spolupracuje s odborníky a specialisty, kteří programy vedou a účastníci je mohou kontaktovat i mimo semináře (Nová Trojka, 2011).

Tyto semináře a přednášky jsou děleny do několika skupin, jako příklady jsou použity plánované a již proběhlé akce za rok 2011:

- „*Jak na to*“ - *Praktické semináře*. Sem patří například: Lékař,

rodina a právo – na co máme a nemáme právo u lékaře, Nošení dětí v šátku, Biopotraviny ano či ne, Domácnost bez chemie, Jak zacházet s miminky – správné nošení a stimulace kojenců, Sebeobrana – my a psi, jak se setkávat se psy ve městě a zůstat v bezpečí.

- „*Já a ty*“ - *Výchova dětí v rodině*. Například: Jak na vzteklé dítě, Dětské strachy a úzkosti, Mateřské a otcovské principy ve výchově, Do postýlky – vše o ukládání, uspávání a spaní dětí.
- „*Já rodič*“ - *Komunikace v rodině*. Například: Jsem ve varu – jak si poradit, když se rodič zlobí na dítě, Soužití mezi generacemi, Poslouchej mě – jak vtáhnout rodinu do komunikace, Efektivní rodičovství (cyklus seminářů), Když se doma hádáme – jak efektivně řešit spory a hádky v domácnosti.
- „*Zdravá rodina*“ - *Vývoj dětí, zdraví v rodině*. Sem patří: První pomoc – jak si poradit při úrazu dítěte, Prevence nachlazení a zánětů středouší, Alergie z pohledu alternativní medicíny, Žena a medicína – porod, antikoncepce a ženské potíže, Kojení a jeho možnosti – jak dlouho kojit, jaké metody použít, kdy začít s příkrmy.

(Nová Trojka, 2011)

Výběr vzdělávacích kurzů v rámci „Rodičovských inspirací“ je opravdu velký a jejich zorganizování a naplnění vypovídá o tom, že zdaleka ne všechny rodiče jsou pohodlné a o nic se nezajímají. Jen je potřeba je na kurz nalákat správnou propagací kurzu a kurz musí být opravdu kvalitní a přínosný. Organizátorky hledají inspirace na nové kurzy, nový kurz se snaží propagovat a čekají, kolik se přihlásí lidí. Úspěšné kurzy pak opakují, případně hledají podobná témata. Například již vědí, že o přednášku o usínání a uspávání dětí je ze strany rodičů vždy velký zájem (Kurzweilová, 2011).

Třetím pilířem Nové Trojky jsou tzv. „Tradiční akce“ pro veřejnost, které z Nové Trojky dělají centrum s komunitním přesahem. Tyto akce probíhají většinou jednou nebo vícekrát do roka, již „tradičně“ ve stejný termín. Často akce korespondují se staročeskými zvyky a obyčejí, jako Masopust, Morana, Čarodějnice, Mikuláš, Martinská světýlka, Adventní věnce, Vánoční dílny a další. Dále sem patří i podzimní drakiáda, dobročinná burza oblečení a potřeb pro děti, Den Matek, Den otevřených dvíř, Narozeniny Nové Trojky, Bambiriáda a další. Při těchto aktivitách Nová Trojka často spolupracuje s dalšími organizacemi na Praze 3 (např. Kino Aero) včetně MČ Praha 3 (Nová Trojka, 2011). Společné zážitky rodin a vstřícné a k dětem tolerantní prostředí pomáhá budovat lokální komunitu. Právě ve snaze o komunitní rozvoj a o celkové zkvalitnění života v místní komunitě by mohla být Nová Trojka mnohým RC/MC inspirací a příkladem. Je možné, že i v tomto směru je Nová trojka o krok napřed a toto směřování se mezi RC/MC v ČR pomalu rozšiřuje a v budoucnu se stane běžným.

4.7 Shrnutí vzdělávacích aktivit v RC/MC a interpretace dílčích výsledků výzkumu Sítě MC

Obecně se dá říci, že čím větší RC/MC je a čím větší je město, ve kterém sídlí, tím více vzdělávacích kurzů pro dospělé nabízí. Snad každé centrum, i ty na vesnicích, organizuje volnou hernu a několik volnočasových aktivit pro děti, a pro děti s rodiči. Velká část center má také nějaké volnočasové aktivity pro dospělé, většinou převládají pohybové. Volnočasové vzdělávání, jako jsou semináře na různá témata, psychologie pro všední den nebo anglický jazyk, jsou již méně častější. Mezi vzdělávací aktivity pro rodiče se však dají zařadit i všechny aktivity pro rodiče s dětmi,

které má téměř každé centrum. Rodiče se zde dozvědí jakým způsobem se dítěti věnovat, jak s ním cvičit nebo na co si dát pozor. Zvláště sociálně zaměřená centra (jako například Pecička) tím mohou bezradným rodičům velmi pomoci.

Podle průzkumu Sítě MC, který byl prováděn mezi 116ti členskými centry v letech 2009-2010, probíhá v centrech průměrně nejvíce *pravidelných programů* pro rodiče a děti, dále jen pro děti a nejméně pro samotné rodiče. Z kurzů pro děti i rodiče je nejběžnější volná herna, dále výtvarné a hudební kurzy. Z kurzů *pro děti* jsou nejběžnější tyto aktivity: otevřená herna, výtvarné, hudební, dramatické a pohybové kurzy a dále výuka anglického jazyka. Z kurzů *pro dospělé* jsou to nejčastěji kurzy výtvarné, pohybové, příprava na porod, anglický jazyk a informační technologie (výuka práce s počítačem). Jakékoliv další kurzy se mezi těmito 116ti centry objevují jen zřídka (Sít' mateřských center o.s., 2010). Tedy rodinná a mateřská centra, která byla v této práci individuálně představena, jsou nadmíru aktivní ve vzdělávací oblasti, pravděpodobně je to dáno mimo jiné tím, že jsou pražská. RC/MC v Praze mají jiné podmínky a plní jinou roli než centra v obcích s méně obyvateli. Důležité je i vedení centra, zda má zájem tyto vzdělávací aktivity provozovat (jako RC Nová Trojka) nebo se na ně příliš nezaměřuje (jako Dětské kluby Prahy 8). Podle výzkumů Sítě MC je zde vidět za posledních pár let vývoj.

Například v *samostatných projektech RC/MC mimo pravidelný program* je tento vývoj zřetelný. V roce 2006 probíhalo ve zkoumaných centrech Sítě MC jen 43 samostatných projektů, zatímco v roce 2009 již 146. Téměř 80% projektů je alespoň částečně otevřených veřejnosti, což vypovídá o tom, že RC/MC se veřejnosti výrazně otevírají a

pořádají akce pro celou komunitu a nejen pro rodiče s malými dětmi.

Velmi nápadnou a jistě pozitivní tendencí je narůstající *spolupráce mezi jednotlivými RC/MC*. Zatímco v roce 2006 na některém z projektů spolupracovalo s jiným centrem jen jedno ze zkoumaných RC/MC, v roce 2009 jich bylo již 14. Tomu napomáhají i aktivity Sítě MC, v práci uvedené, která organizují projekty probíhající ve více RC/MC. Tyto projekty jsou vítané hlavně menšími centry.

Četnost samostatných projektů také velmi záleží na tom, zda RC/MC *spolupracují s jinými organizacemi* (jako s například v této práci uvedenou Ligou otevřených mužů nebo s jinými, jakkoliv zaměřenými organizacemi). S jinými organizacemi spolupracovalo na projektech v roce 2006 10 ze zkoumaných center, v roce 2009 to bylo již 39 center. RC/MC spolupracují s charitami, kulturními zařízeními (kina, kulturní domy, divadla aj.), zájmovými spolky (např. včelaři, pěvecké sbory, skauti aj.), knihovnami, azylovými domy, nadacemi, místními firmami (restaurace, hrady, aj.), nadacemi větších firem nebo se vzdělávacími agenturami a jinými organizacemi, ziskovými i neziskovými.

Projekty organizovala centra ve *spolupráci s obcí* v roce 2006 v osmi případech, v roce 2009 již ve 40ti případech. RC/MC provádějí významnou preventivní činnost a obce by je měla podporovat co nejvíce (jako se tomu děje např. u MČ Prahy 3 a RC Nová Trojka). Bohužel, ne vždy je situace taková a někdy dokonce vedení obce postupuje proti místnímu RC/MC (konkrétně MČ Zbraslav a MC Pexeso).

Co se týče tématického zaměření těchto samostatných projektů, v roce 2006 je uváděno jako nejčastější zaměření projektů na

návrat do zaměstnání a na vzdělávání, zatímco v roce 2009 se dostala na první místa témata ekologie a rodičovství a až poté přibližně na stejné úrovni vzdělávání a zdraví. Témata rodičovství (psychologie všedního dne a praktické rady rodičům) a ekologie spadají do oblasti osvětového vzdělávání, které je v RC/MC stále běžnější. Z výsledků výzkumů, které byly autorce k dispozici bohužel není jasné, jak byl poměr projektů mezi jednotlivými centry statisticky rozvržen, tedy zda tyto projekty mají i menší centra, nebo zda je pravidlem, že větší centra ve městech mají projektů více a menší naopak žádné.

Co se týče *vývoje RC/MC*, v této práci byl uveden vývoj čtyř pražských center, z toho dvě centra patří mezi nejstarší RC/MC v ČR. Obě tyto centra na začátku neměla koncept RC/MC (tedy nebyly inspirovány prvním MC v YMCE, které bylo inspirované německými centry), ale vznikla na základě jiného konceptu, časem se však do RC/MC vyvinula. V obou případech je zde vidět po začátku centra velký rozvoj, který byl dán velkým zájmem z řad matek, protože podobná místa setkávání pro rodiče s nejmenšími dětmi k dispozici nebyla. Jak v Praze podobných center přibývalo, byla to pro ně dá se říci konkurence, i když v neziskové oblasti se na to tak nepohlíží. Pro rozvoj centra za těchto podmínek se ukazuje jako nejlepší cesta s ostatními centry spolupracovat, také spolupracovat s jinými organizacemi a s obcí, naučit se správně vést neziskovou organizaci včetně získávání grantů, darů a dotací a také vhodně pečovat o dobrovolníky.

5 ZÁVĚR

Rodinná a mateřská centra jsou v České republice rozšířená a je o nich slyšet stále více. Hrají důležitou úlohu v životě mnohých matek a dětí, ale nyní i otců a někdy i dalších členů rodiny. Role mateřství a otcovství se stále vyvíjí a rodiče se mohou v nových rolích cítit nejistě, protože se díky změnám nemohou opřít o tradici. RC/MC poskytují laické i odborné poradenství v této oblasti. Poslední dobou RC/MC nabízejí i podporu otcům, aby svou roli otcovskou roli pojmul aktivněji než bylo dříve zvykem. Děti v centrech mají kolektiv vrstevníků a zvykají si na společnost, mají k dispozici nové podněty a aktivity.

Na centra existují odlišné názory, někteří rodiče výše popsané funkce RC/MC nevyhlédávají, naopak jsou pro ně centra nepřitažlivá, nebo je navštěvují pouze za účelem konkrétních aktivit v programu. Pro jiné ženy jsou RC/MC naopak prostředkem k překonání sociální izolace na rodičovské dovolené nebo místem, kde se může žena v době rodičovské dovolené realizovat kreativní činností, nebo jakoukoliv dobrovolnickou výpomocí.

Mateřská centra u nás vznikla po vzoru center v západním Německu, jejichž koncept se v 90. letech rozšířil i do některých dalších evropských států, včetně České republiky. Centra si u nás velmi rychle získala svou oblibu a vznikla i zastřešující organizace Síť mateřských center, která sdružuje velkou část RC/MC v České republice, posléze vznikla i mezinárodní organizace mateřských center.

Kvůli přehlednějšímu zmapování RC/MC je možné centra rozdělit podle názvu, formální organizace nebo zaměření. Ukázalo se však,

že centra vznikají natolik spontánně a nejednotně, že jejich třídění není jednoduché, protože jednotlivé možnosti se vzájemně prolínají. Nic zde není naprostým pravidlem, naopak každé RC/MC je jedinečné.

I z tohoto důvodu bylo na vzdělávací aktivity nahlíženo pomocí příkladů několika RC/MC nebo organizací, která s centry spolupracují. U každého popisovaného RC/MC byl důležitý i širší kontext, historie, velikost, zaměření organizátorů centra a další. Vybrány byly organizace, které mají zajímavou historii, program a zaměření a většinou také velký počet vzdělávacích aktivit. Z těchto center se ukázalo RC Nová Trojka jako RC/MC, které funguje na velmi profesionální úrovni a poskytuje širokou paletu vzdělávacích kurzů. Toto centrum bylo vždy pokrokové a tak i nyní, pokud nahlédneme na program a způsob organizace centra, můžeme odhadnout směr vývoje jiných center, v první řadě zvláště těch větších.

RC/MC mají tendenci rozšiřovat své aktivity pro celou komunitu, chtějí zlepšovat životní podmínky ve své komunitě a jsou občansky aktivní. Centra rozšiřují nabídku seminářů a projektů z oblasti volnočasového vzdělávání s tématy psychologie všedního dne, ekologie, zdraví, jazykového vzdělávání a další. Centra více spolupracují s ostatními RC/MC, s jinými organizacemi a také s vedením obcí. Vedení obcí si začalo uvědomovat pozitivně preventivní působení RC/MC a centra podporují.

Kromě podpory ze strany obce získávají RC/MC na svou činnost a projekty dotace z Evropských strukturálních fondů, granty v rámci ministerstev ČR, a také různé dotace a dary od charit, nadací, firem aj. Záleží na schopnosti získat podporu, aktivitě, zaměření jednotlivých center. Existují i takzvaně komerčně zaměřená centra. Ve skutečnosti jde hlavně o

to, že program není založen na dobrovolnické činnosti, ale centra jsou profesionálně vedena, a nevyužívají tolik grantů. Vlastně se dají přirovnat k vzdělávacím firmám, jen jsou cílena na rodiče s dětmi, ale jde většinou o neziskové organizace. Protože jsou zaměřena na tak specifickou skupinu, jako jsou rodiče s malými dětmi, i v těchto centrech je otevřený prostor, kde se rodiče s dětmi nezávazně schází a i tyto centra tak plní původní funkci RC/MC.

Díky nedávnému a nyní ne zcela zpracovanému výzkumu, který prováděla Síť MC mezi svými členy, můžeme vidět, že celorepublikový průměr počtu a rozmanitosti vzdělávacích aktivit je mnohem menší než u v této práci prezentovaných RC/MC. Je to dáno tím, že centra v menších obcích plní především původní funkci, tedy jsou prostorem, kde se mohou rodiče s dětmi sejit a další program si organizují samy. Více rozšířené jsou hlavně kurzy pro děti, případně pro děti s rodiči, méně pro samotné rodiče. Je zde ovšem vidět pozitivní vývoj.

Tato práce přivedla autorku na množství nových poznatků, které by mohly být podnětné pro mnohá RC/MC, vedení obcí a další organizace. Co se týče vzdělávání obsahují RC/MC stále veliký potenciál, který není zdaleka využit. Také v oblasti osvěty, občanského a komunitního života mají RC/MC velikou budoucnost. Je možné, že u nás také začnou vznikat tzv. mezigenerační domy, jako je tomu trendem v Německu, tedy jakási multifunkční zařízení, kde se scházejí všechny generace a sociální vrstvy. Jsou založena na podobném principu jako RC/MC, tedy na principu svépomoci, vzájemného naslouchání, výměny zkušeností a laického poradenství, ale nejsou zaměřena jen na rodiče s malými dětmi, ale mnohem širěji.

Tato práce by mohla být mnohem podrobnější, brát v úvahu více aspektů RC/MC, přiblížit další přístupy RC/MC, případně více zmapovat RC/MC v menších obcích, postoje obcí k RC/MC nebo nahlédnout situaci RC/MC v jiných státech. To může být podnětem pro další práce, protože tematice RC/MC v ČR není věnována přílišná pozornost v odborné literatuře. Možná, pokud by toto téma bylo podrobněji zpracováno, mohlo by to urychlit vývoj pozitivního přístupu a podpory RC/MC ze strany obcí a jiných organizací.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

A centrum [online]. 2009 [cit. 2011-01-09]. O nás.
Dostupné z WWW: <<http://www.materstvi.cz/o-nas>>. [webová stránka]

A centrum [online]. 2011 [cit. 2011-03-26]. Program.
Dostupné z WWW: <<http://www.acentrum.eu/program/>>. [webová stránka]

BACHÁROVÁ, G. a KOLÍNSKÁ, R. Dítě bych klidně
brala i dnes. *Děti a my*. 2010, 1, s. 1. ISSN :0023-1879.

BELSKY, J. 2009. Vliv ústavní péče o dítě na jeho rozvoj :
Nabídněte rodičům skutečnou volbu [online]. 2009, [cit. 2011-02-16].
Dostupný z WWW:
<www.mpsv.cz/files/clanky/6610/9_Jay_Belsky_CZ.pdf>.

CID Pecička [online]. 2011 [cit. 2011-04-08]. Dostupné z
WWW: <<http://www.volny.cz/pecicka-cid/>>.

ČERNÁ, M. 2006. Komunitní centra a zákon o sociálních
službách. In E-Informační bulletin SKOK : pro organizace působící
v sociální a zdravotně sociální oblasti [online]. Květen 2006. [cit. 2011-01-
20], Dostupné z WWW: <[http://skok.biz/images/stories/e-buletin/2006-
05.doc](http://skok.biz/images/stories/e-buletin/2006-05.doc)>.

Dětské kluby Prahy 8 [online]. 2011 <http://detskekluby.cz/>
[cit. 2011-03-26]. Dostupné z WWW: <<http://detskekluby.cz/>>.

DOLEŽALOVÁ, H. 1998. Nápady pro maminky na
mateřské dovolené. 1. vyd. Praha : Portál Portál, 1998. ISBN 80-7178-236-

X.

eMimino : Vše o těhotenství a dětech 2010 [online].
15.10.2010 [cit. 2011-04-03]. Chodíte do MC? já jsem na to líná (diskuze).
Dostupné z WWW: <<http://www.emimino.cz/diskuse/chdoite-do-mc-ja-jsem-na-to-lina-52668/>>.

HELBRECHT-JORDAN, I. et al. 1996. Initiierung, Beratung und Vernetzung von Mütterzentren in den neuen Bundesländern : Abschlußbericht der wissenschaftlichen Begleitung. Stuttgart : Kohlhammer, 1996. 275 s. ISBN 3-17-014899-0.

Huairou Comission [online]. 2010 [cit. 2011-04-16]. Who we are. Dostupné z WWW: <<http://www.huairou.org/who-we-are>>.

JAECKEL, M.; SCHOOSS, H.; WESKAMP, H. 1997. Mütter im Zentrum Mütterzentrum : Bilanz einer Selbsthilfebewegung. Aktualisierte und erweiterte Neuauflage. München : Juventa Verlag, 1997. 297 s. ISBN 3-87966-376-9.

JÁRA, M. 2010. Identita a problémy českých mužů [online]. Diskusní pořad Klystýr, Český rozhlas Radio Wave, 14.1.2010 [cit. 2011-02-20]. Dostupné z WWW: <http://media.rozhlas.cz/_audio/01074227.mp3>.

Jesle Beruška [online]. 2009 [cit. 2011-03-27]. Filozofie. Dostupné z WWW: <<http://www.jesleberuska.cz/detske-jesle-praha/filozofie/>>.

KLINKOVÁ, Z. a KOLÍNSKÁ, R. 2010. Táta dneska frčí : Závěrečná zpráva [online]. Síť mateřských center, 2010 [cit. 2011-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.materska-centra.cz/download.php?FNAME=1283121256.upl&ANAME=100825_ZZ_Tata%20dneska%20frci_2010.pdf>.

KOLÍNSKÁ, R. (ed.) 1995 *Mateřská centra*. Praha : Pražské matky, 1995. 174 s. ISBN 80-901864-0-8.

KOLÍNSKÁ, R. 2011a Re: dotaz [elektronická pošta]. Message to: Alice Janstová. 12. březen 2011 [cit. 2011-03-26]. [osobní komunikace]

KOLÍNSKÁ, R. 2011b Osobní hovor. Praha 1, kancelář Síť MC, 29.3.2011. [osobní komunikace]

KORTENDIEK, B. 1999. *Mütterzentren : Selbsthilfeprojekte und Frauenöffentlichkeit. Studie über ambivalente Mutterschaft und alltägliche Lebensführung*. Bielefeld : Kleine Verlag, 1999. ISBN 3-89370-311-X.

KORTENDIEK, B. 2008. *Familie: Mutterschaft und Vaterschaft zwischen Traditionalisierung und Modernisierung*. In *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung. Theorie, Methode, Empirie : Reihe Geschlecht und Gesellschaft Band 35*. Auflage: 2., erweiterte und aktualisierte Auflage. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2008. s. 959. ISBN-13: 978-3531161549.

KOŤÁKOVÁ, S. 2008. Dítě a mateřská škola. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1568-1.

KRAMNÁ, M. 2008. Seriál o historii Trojky : Díl první: Porod.Brepta Nové Trojky : Časopis přátel Rodinného a kulturního centra Nová Trojka. Podzim 2008, 4, s. 17.

KRAMNÁ, M. 2009. Škvrně, mrně, batole : 2.díl seriálu o historii Nové Trojky. Brepta Nové Trojky : Časopis přátel Rodinného a kulturního centra Nová Trojka. Jaro 2009, 5, s. 12

KUNDRA, L. 2008. Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství : Analýza. Praha : Otevřená společnost, o.p.s. , 2008. 44 s. Dostupné z WWW: <<http://www.proequality.cz/res/data/005/000650.pdf>>. ISBN 978-80-87110-14-0.

KURZWEILOVÁ, J. 2010. Zcela subjektivní okénko do objektivní historie Nové Trojky. Brepta Nové Trojky : Časopis přátel Rodinného a kulturního centra Nová Trojka. Zima 2010, 8, s. 10-11

KURZWEILOVÁ, J. 2011 Osobní hovor. Praha 3, Nová Trojka, 8.4.2011. [osobní komunikace]

Liga otevřených mužů [online]. 2011 [cit. 2011-02-20]. Dostupné z WWW: <<http://web.ilom.cz/>>.

LUDKOVÁ, V. 2010. Nový projekt: Centrum Chabařovická. Osmička : Měsíčník Městské části Praha 8. 2010, č.10-říjen, Dostupný také z WWW:

<<http://www.mesicnikosmicka.cz/osmicka/2010/102010/>>.

MACELA, M. 2011 Věc: Podíl mužů na rodičovském příspěvku [elektronická pošta]. Message to: Alice Janstová. 03. březen 2011 [cit. 2011-03-03]. [osobní komunikace]

Mateřské centrum Rybička [online]. 2007 [cit. 2011-03-05]. O nás. Dostupné z WWW: <<http://www.mcrybicka.cz/o-nas/>>.

MC Hrošík : Mateřské centrum v Horním Maršově [online]. 2008 [cit. 2011-01-12]. Světýlka Lucie Čapkové. Dostupné z WWW: <<http://mc-hrosik.webnode.cz/products/svetylka-lucie-capkove/>>.

MC Karlovy Vary [online]. 2006 [cit. 2011-01-13]. Program a cíle. Dostupné z WWW: <<http://www.materske-centrum.cz/page-4/program-a-cile.html>>.

MILDFORDOVÁ, J. 2007. Čeští otcové v akci? Otevřená společnost, o.p.s. 2007. [online] [cit. 18- 11-2008] . Dostupné z WWW: www.osops.cz/muziazeny/otcove.doc

Ministerství práce a sociálních věcí[online]. 24.2.2010 [cit. 2011-02-20]. Táto jak na to. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/8351>>.

MOŽNÝ, I. 1990. Moderní rodina. Mýty a skutečnost. 1. vyd. Brno : Blok, 1990.

Naše Lány : občanské sdružení [online]. 2009, 2011 [cit. 2011-01-12]. Proč vznikl Domeček. Dostupné z WWW:

<<http://www.naselany.cz/?page=proc-vznikl-domecek>>. [webová stránka]

NEBESOVÁ, P. 2010. Psychologické poradenství [online]. 2010 [cit. 2011-04-17]. Mateřská dovolená. Dostupné z WWW: <<http://poradenstvi.unas.cz/prectete-si/materska-dovolena/>>.

Nová Trojka : Rodinné a kulturní centrum [online]. 2011 [cit. 2011-04-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.nova-trojka.cz/>>.

Občanské sdružení. 2011. In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 24. 12. 2003, 21:36, poslední změna 25. 2. 2011, 14:45 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Občanské_sdružení>.

PAULUSOVÁ, M. 2011 Osobní hovor. Praha 8, KD Krakov, 23.3.2011. [osobní komunikace]

PERGELOVÁ, H. 2010 Re: LK A centra [elektronická pošta]. Message to: Alice Janstová. 21. září 2010 [cit. 2010-01-09]. [osobní komunikace]

PERGELOVÁ, H. 2011 Osobní hovor. Praha 8, A centrum, 1.4.2011. [osobní komunikace]

PETRŽELOVÁ M. 2011 Osobní hovor. Praha 8, CID Pecička, 6.4.2011. [osobní komunikace]

Portál Omlazení.cz : Portál pro ženy [online]. 2010 [cit. 2011-01-10]. Diskuze: Jak si užíváte mateřskou dovolenou? Dostupné z WWW: <<http://www.omlazeni.cz/jak-si-uzivate-40-23374-0.html>>.

Pozvánka na cyklus vzdělávacích seminářů pro mateřská centra : Projekt šance rodině i zaměstnání [online]. 2011 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: http://www.materska-centra.cz/download.php?FNAME=1295563438.upl&ANAME=letak_seminar_2_cyklus_Vysocina_kraj_FINAL.pdf>.

Pressemitteilung. 2007. Ein Jahr Mehrgenerationenhäuser - das beliebte Kernkonzept stammt von Mütterzentren .Mütterzentren Bundesverband e. V. [online]. Hamburg, 6.12.2007 [cit. 2011-02-27]. Dostupný z WWW: <http://www.muetterzentren-bv.de/attachments/053_Pressemitteilung_Mehrgenerationenhaeuser%20071206.pdf>.

Pressemitteilung. Wo das Leben gelebt wird. Mütterzentren Bundesverband e.V. [online]. 2010 [cit. 2011-02-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.muetterzentren-bv.de/attachments/Pressemitteilung%2025%20Jahre%20M%C3%BCtterzentren%20Bundesverband%20011110%20.pdf>>.

Projekty Sítě MC [online]. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.materska-centra.cz/kampane-a-projekty/projekty-site-mc/>>.

Prostor pro rodinu o.s. [online]. 2011 [cit. 2011-03-26]. Seminář nejlepší chůva. Dostupné z WWW: <<http://www.prostorprorodinu.cz/vzdelavaci-program-pro-odbornepecujici/seminare-nejlepsi-chuva/>>.

Příspěvková organizace. 2009. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 1. 11. 2008, 13:23 , poslední změna 21. 3. 2009, 20:07 [cit. 2011-03-05]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Příspěvková_organizace>.

Síť mateřských center o.s. 2003. *Síť mateřských center v České republice. Publikace k 10. výročí vzniku MC v ČR.* Praha: Síť MC v ČR, 2003.

Síť mateřských center o.s. [online]. 2009 [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://materskacentra.cz/>>.

Síť mateřských center o.s. 2010. *Mapování Sítě mateřských center 2009/10. Předběžné a nezpracované výsledky – interní materiál Sítě MC.*

SÝKORA, L. 2010. *Suburbanizace : Problém i řešení.* Vesmír. 2010, 89 (140), 7-8, s. 440-443. ISSN 1214-4029.

YMCA [online]. 2010 [cit. 2011-04-16]. *Info o YMCA.* Dostupné z WWW: <<http://www.ymca.cz/info-o-ymca/>>.

Zdeněk Matějček. 2010. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 21.12.2006 9:54, poslední změna 21.10.2010 10:49 [cit. 2011-04-17]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zden%C4%9Bk_Mat%C4%9Bj%C4%8Dek>.

BIBLIOGRAFIE

HANÁKOVÁ P., HECZKOVÁ L., KALIVODOVÁ E.
Eds. V bludném Kruhu : Mateřství a rodičovství jako paradoxy modernity.
Praha : Slon, 2006. ISBN 80-86429-49-0.

JAECKEL, M. Mütterzentren - Fakten : Entstehung,
Aufbau, Organisation, Arbeitsweise und Bedeutung der (ersten)
Mütterzentren. München : Deutsches Jugendinstitut e. V. , 2002. 13 s.

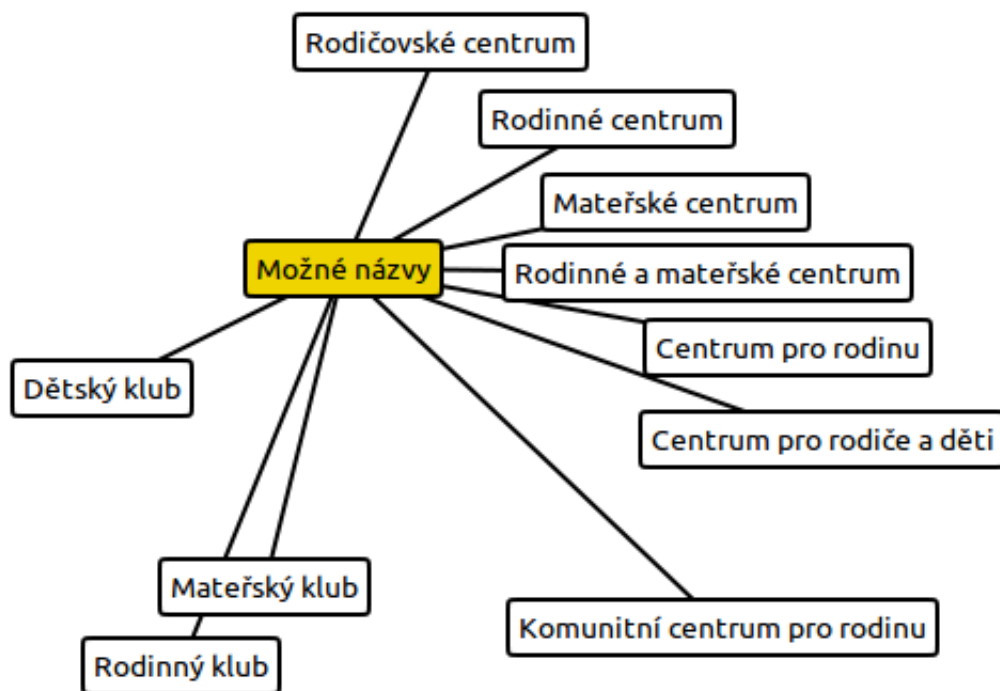
KŘÍŽKOVÁ, A., et al. Práce a péče : Proměny
"rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie. 1.
vyd. Praha : Slon, 2008. 163 s. ISBN 978-80-86429-94-6.

Síť mateřských center o.s. Výroční zprávy 2006-2009.
Praha : Síť MC, 2007-2010.

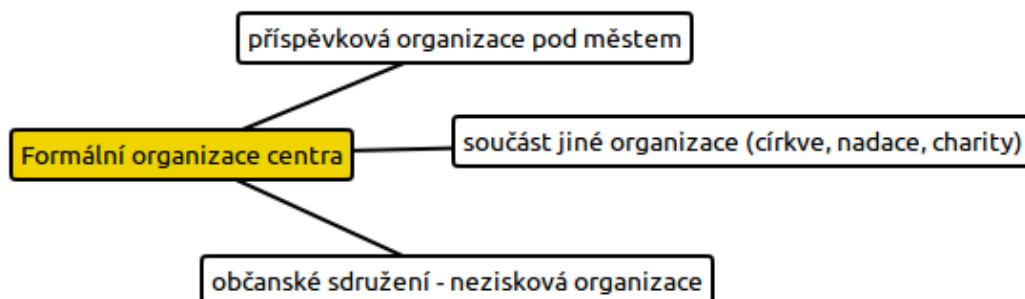
SOVOVÁ, P. A SUCHÁNKOVÁ M., Cesty ke
spokojenému porodu, Praha : Hnutí za aktivní rodičovství, 2002. 26 s.

Příloha A

Graf 1: Možné názvy rodinných a mateřských center

Graf 2: Formální organizace rodinného a mateřského centra

Graf 3: Možné převládající zaměření rodinných a mateřských center

Příloha B

Tabulka 1: Počet prvoroďiček v závislosti na ročníku a věku

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37
1955	3442	7668	11093	11389	9890	7790	5875	4408	3153	2315	1649	1224	938	691	594	423	342	270	207	152
1956	3655	8007	10780	11243	9885	7392	5503	4057	3092	2183	1633	1212	943	684	559	440	306	254	180	168
1957	3709	7915	10608	10775	9273	6684	4983	3883	2925	2221	1514	1165	871	675	508	426	321	240	173	134
1958	3596	7419	10169	9718	7973	5892	4464	3481	2709	2122	1409	1084	858	593	483	379	275	233	191	141
1959	3161	6821	9253	8650	7092	5306	4099	3312	2577	1853	1378	1016	741	586	424	350	285	248	163	147
1960	3243	6944	8792	8445	6925	5437	4171	3383	2677	1904	1363	973	823	559	469	383	284	219	159	155
1961	3389	6722	8510	8769	7232	5628	4533	3562	2662	1981	1335	1040	782	613	518	348	265	220	179	150
1962	3340	6505	9040	8902	7533	5635	4438	3688	2727	1977	1427	1053	777	599	478	348	278	275	209	164
1963	3365	7226	9952	10022	8335	6478	5054	3975	3023	2174	1592	1138	909	604	504	435	357	287	221	190
1964	3304	7569	10246	10130	8315	6663	5325	4247	3143	2239	1605	1162	888	669	574	488	395	332	261	212
1965	3333	7204	9640	9568	8013	6329	5137	4033	2909	2023	1483	1138	817	701	549	434	394	322	241	232
1966	3358	6920	9189	8989	7789	5965	4863	3931	2740	1942	1350	1032	806	747	583	490	438	330	262	214
1967	3321	6816	8828	8849	7385	6016	4713	3384	2489	1846	1376	1081	996	824	601	543	428	389	305	283
1968	3296	6826	8941	8451	7400	5904	4242	3225	2357	1711	1430	1242	1062	872	691	618	514	435	405	297
1969	3295	7349	9237	9022	7561	5570	4142	3067	2433	1987	1646	1499	1224	1081	873	720	601	501	466	351
1970	3408	7414	9794	9765	7154	5329	3731	3002	2618	2184	1990	1794	1546	1275	1022	925	732	676	555	411
1971	3244	7653	10423	8885	6830	4817	3668	3073	2979	2599	2275	2089	1853	1636	1277	1089	932	863	638	551
1972	3469	8095	9865	8539	6173	4512	3886	3646	3379	2981	2772	2454	2304	1952	1683	1378	1193	993	837	562
1973	4173	8248	9814	7783	5748	4758	4332	4291	3951	3751	3496	3093	2962	2593	2142	1696	1521	1248	938	
1974	3984	8009	8117	6631	5697	5073	4811	4736	4812	4424	4250	3913	3798	3261	2872	2192	1826	1424		
1975	3599	5916	6102	5789	5456	5074	4852	4955	4860	4768	4576	4537	4341	3941	3223	2621	2041			
1976	2646	4194	4817	5172	4900	4662	4901	4858	5018	4940	5148	5177	4874	4157	3600	2608				
1977	1846	3123	4121	4391	4349	4412	4405	4742	4991	5180	5286	5367	5179	4596	3600					
1978	1506	2655	3545	3825	3896	3851	4110	4377	4932	5336	5559	5595	5539	4598						
1979	1339	2329	3145	3392	3360	3551	3731	4139	4806	5112	5580	5856	5320							
1980	1088	1973	2552	2714	2987	3001	3196	3614	4266	4870	5222	5068								
1981	979	1651	2141	2378	2475	2641														

Tabulka 2: Dopady „mateřské rodičovské“, kdy rodičovskou dovolenou čerpají téměř jen ženy

	soukromá sféra	veřejná sféra
výhody ženy	<p>bližší emocionální vztah s dětmi</p>	<p>zvýhodnění před státem při svěřování do péče</p>
výhody muži	<p>menší časové, fyzické i psychické nasazení v přímé péči o děti (a domácnost)</p>	<p>výhodná pozice na trhu práce</p>
<p>99% žen a 1% mužů na rodičovské dovolené</p>		
nevýhody ženy	<p>větší časové, fyzické a psychické nasazení v přímé péči o děti (a domácnost)</p>	<p>diskriminace na trhu práce</p>
nevýhody muži	<p>ochuzení o častý blízký kontakt s dítětem</p>	<p>znevýhodnění před státem při svěřování dítěte do péče</p>

Tabulka 3: Počet žen a mužů pobírající rodičovský příspěvek v letech 2001-2007

Rok	Počet žen	Počet mužů	Podíl žen z osob čerpajících rodičovský příspěvek	Podíl mužů z osob čerpajících rodičovský příspěvek
2001	257064	2017	99.22%	0.78%
2002	254964	2186	99.15%	0.85%
2003	253802	2334	99.09%	0.91%
2004	268360	3018	98.89%	1.11%
2005	282210	3845	98.66%	1.34%
2006	296774	3955	98.68%	1.32%
2007	326452	4316	98.70%	1.30%

Tabulka 4: Počet žen a mužů pobírající rodičovský příspěvek v letech 2007-2010

rok	průměrný počet příjemců	z toho oprávněná osoba podle pohlaví		podíl mužů v %
		žena	muž	
2007	342 548	337 685	4 863	1,42
2008	359 886	353 562	6 324	1,76
2009	362 497	356 450	6 047	1,67
2010	335 336	329 967	5 369	1,60

Čerpáno:

Tabulka 1: www.mvcr.cz/soubor/zrmat-csv.aspx

Tabulka 2: MILDFORDOVÁ, J. 2007. Čeští otcové v akci? Otevřená společnost, o.p.s. 2007. [online] [cit. 18- 11-2008] . Dostupné z WWW: www.osops.cz/muziazeny/otcove.doc

Tabulka 3: KUNDRA, Lucie. 2008. Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství : Analýza. Praha : Otevřená společnost, o.p.s. , 2008. 44 s. Dostupné z WWW: <http://www.proequality.cz/res/data/005/000650.pdf>. ISBN 978-80-87110-14-0.

Tabulka 4: MACELA, M. 2011 Věc: Podíl mužů na rodičovském příspěvku [elektronická pošta]. Message to: Alice Janstová. 03. březen 2011 [cit. 2011-03-03]. [osobní komunikace]

Příloha C

Text 1: Výňatek ze stanovv občanského sdružení Klub matek z Benátek

Cíl činnosti:

Občanské sdružení Klub matek z Benátek je dobrovolné sdružení, otevřené všem příchozím. Jeho hlavním cílem je:

1. Vytvořit veřejný prostor, kde se mohou vzájemně setkávat maminky a ostatní rodinní příslušníci a jejich děti, bez rozdílu věku, sociálního postavení a národnostních menšin. V rámci své činnosti se bude sdružení orientovat především na provozování mateřského centra, na organizování dětských programů, na otázku ochrany životního prostředí, zejména v souvislosti se zdravím dítěte. Centrum bude mít funkci podpůrnou, vzdělávací, terapeutickou a relaxační, s možností využití hlídací služby.
2. Zaměřit se na řešení sociálních otázek, jako je pomoc matkám na mateřské dovolené, nastávajícím matkám, sociální poradenství, vzdělávání.
3. Cílem sdružení je i organizace vzdělávacích a zábavných programů.
4. Pomoc mladým matkám při překonávání sociální izolace a vyrovnávání se s novou, pro mnohé nelehkou, úlohou ženy a matky.
5. Centrum funguje jako prostředník při získávání a předávání odborných poznatků o výchově, zdraví a psychologii rodinného života mezi odborníky a mladými rodinami s dětmi, nastávajícími maminkami.
6. Centrum pořádá akce pro veřejnost, navozuje vědomí soudržnosti mezi obyvateli města, a tím přispívá k rozvoji komunity.

7. Sdružení je přirozené otevřené společenství, které pomáhá rodičům, zdravým i postiženým dětem, osamělým rodičům a dalším osobám v tísní vytvářet pocit sounáležitosti ke spřízněné skupině lidí.
8. Sdružení si v rámci svých možností opatřuje finanční prostředky pro naplňování svých cílů.
9. Sdružení je financováno z příspěvků státní správy a samosprávy, nadací, získaných darů a z vlastní činnosti. Sdružení není založené za účelem podnikání.

Čerpáno:

Text 1:

<http://www.mcbenatky.estranky.cz/clanky/stanovy-obcanskeho-sdruzeni-Klub-matek-z-Benatek.html>